Масса а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 24 сентябрь. 1974 шу. ● № 115 (5406). ● Мах 2 кеп.

IА ГАЬНА ДАЦ

Гурахьа де дезаш дукха балхаш Iов юртбоахама болхлой. Цхьабакъда, уж чакхдаха мел низкъала дале а царна юкъе а къаьстта теркам тIабохийт хьайбашта доакъар Iалашдара, уж Iангардахара лерттIа кийчe яра. Из кхетадеш а да, хIана аьлча, цунга хьежжа мара вIаштIехьдаргдац паччахьалкхенга шура, дулх доахкара план кхоачашъе, хьайбаш дебаде.

Укх шера дика къахьегаш хьайоагIа Назрановски района совхоз-техникума барттайна коллектив. Планал шозза дукхагIа доакъараш кийчдара тIехьа районе социалистически яхь дIайолаяьй цун къахьегамхоша. ХIанзле 1085 тонн йоли сенажи кийчъяьй цар, план 965 тонн йолча. Дерригa ча хьагул а даь ферме хьатIаденад. ХIанз сихъяь силос йоллаш латт. Иштъ эзар тонн гаргга кийчдаьд укхаза тайп-тайпара доакъараш. Сентябрен, октябрен бетташка из цифра итт эзар тоннага дIакхоачае лерхI цар. Из хул эшачул шозза дукхагIа.

Докъар Iалашдара лерттIа йоакхо ю Сунженски района Кирова цIерагIча колхозе а. Иштъ бригада я цига из болх беш. Еррига кийчъяь йол фермашка дIайихьай, районерча колхозашта юкъе эггара дукхагIа — шин бIаь тонн гаргга баьцний хьоар даьккхад, планал пхезза дукхагIа еллай цига сенаж.

Республика дукххача колхозийи совхозийи кулгалхой, специалисташ, механизатораш оарцагIбаьннаб хьайбашта мел эша доакъараш Iалашлара. ДукхагIа долча боахамашка вIашагIъехкай доакъар кийчдеш йола лаьрххIа бригадаш, уж техникаца, кхы мел эшачунца Iалашъяьй. Доакъар кийчдераша юкъе шерра социалистически яхь йоаржаяьй, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша кхетамца пайда эц моральнии материальнии стимулех.

Цхьабакъда, гIулакх массанахьа а иштта латтац. Масала, Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза доалахьа 2200 бежан да. Уж Iангардахара геттара а дукха доакъар эш. ТIаккха фуд хIанзалца даьр? Хайра хIама дац. ПланагIа 1100 тонн ча Iалашде дезача кийчдаьр 601 тонн мара яц. Колхоза эш 2380 тонн йол, хIаьта йолаш яр 976 тонн мара яц. ХIанзалца цхьаь цаI тонн витаминни баьца хьоар даьккхадац укхаза. Хьоар доаккха агрегат болх ца беш латташ я.

Воча хьал тIа я «Грозненский шурей» совхоз а. Йол планагIа йоагIачох 22 процент, ча—70, сенаж—54, баьца хьоар—36, силос— 40 провент мара кийчъяьяц цига.

Цхьацца бахьанаш а лехаш хьайбашта доакъараш Iалашдара йоагIаш йола йоакхо яц дукххача кхыча боахамашка а. Цудухьа республика колхозашеи совхозашеи 10 сентябрь хьатIакхоачаш йол Iалашъяра план 69 процент, сенаж — 93, ча — 67, витаминни баьца хьоар — 63, силос — 45 процент кхоачашъяьяц. Соахка цу хана хинначул 14,1 тонн кIезигагIа кийчъяьй йол, сенаж — 22,2 эзар тонн, ча — 46 эзар тонн.

Соахкарчул кIезигагIа йол я Наурски, Урус-Мартановски, Гудермесски, Шалински, Назрановски районашка, ча кийчдара даькъе цIенхаштта тIехьаьсаш я Шелковской, Шалински, Сунженски, Грозненски районаш, силос йоллара балхаш ледара лел Надтеречни, Сунженски, районий боахамашка.

Укх деношка КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюроси республика Министрий Советои дийцад хьайбаш доакъарашца Iалашдара дош. Цига белгал мадаккхара, хьайбаш Iангардахара мел эша гIожа а моша а доакъар Iалашдара еррига торонаш я вай колхозийи совхозийи. Цхьабакъда, юрта боахама министерствос, совхозий производственни объединене, парте горкомашa, райкомаша, горрайисполкомаша, боахамий кулгалхоша дерригa а низаш оарцагIдаьхад доакъараш кийчдара, лерттIа пайда эцац йолаш йолча торонех, баьцаш хьаккарeи кхыдола доакъар кийчдарeи ханаш туллийт, ханнахьа хьалъяьяхац доакъар хьаду цехаш, ледара леладу йол, ча фермашка хьатIаозилга.

ХIанз, ха дика латтача хана, хIара колхозе, совхозе, бригаде цIаькха а цIаькха а хьажа деза доакъараш Iалашделга сихдара фу дича бакъахьа да, цу балха тIадерзаде деза дерригa низаш. ХIанз а хьакха мегаргйолаш дукха буц я хьунашкара, наькъа йистошка, электропередачайи газопроводийи трассашка. Махулла дукхагIа кийчде деза ча, комсех, сомех хьаяьнна отходаш. коартолеи шекара свеклаи лордаш, ялата чуийцача хьажкIий гIадамаш, хьайбаш юарг мел йола кхыйола а хIамаш.

Доакъараш кийчдарах доалаш дац гIулакх. Царна лерттIа доал де деза. хIара колхозеи совхозеи нийса вIаштIехьъяккха еза учет. хьайбаш Iангардоахаргдола фермашка махулла сихагIа хьатIаоза деза доакъар, цу гIулакха бехктокхаме болча нахага акт а оттаваь лораде дIадала деза из. ХIара ферме хIанззе а оттае еза хьайбаш кхабара рацион.

Соахка дукххача боахамашка доахана дикагIа дуаргдолча тайпара гIожа доакъараш кийчдеш цехаш яр болх беш. Цудухьа укх шера а къаьстта теркам тIабахийта беза доакъар Iанарца кийчдара, цунна химически обработка, дрожжевани яра.

ХьалхагIа а санна пайда эца беза кхачан промышленноста, торговлеи общественни кхачанн предприятеи отходех. Масала, укх шера городе Грозне гIолла 5,3 эзар тонн кхачан отходаш, хIаьта царех сентябре—декабре 2500 тонн гулъе езаш я республика жилищно-коммунальни боахама министерство, торговле министерство, Грозненски горисполком.

Цхьабакъда, Iан кийчо еча халагIа дола дукъ доакъар кийчдерий бригадашка кхоач. ХIара колхоза, совхоза кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организаце даим новкъостал де деза царна, техниках дикагIа пайда эцаргболча тайпара вIаштIехьбаккха беза цар болх, шерра социалистически яхь йоаржае еза доакъараш кийчдеш боахкачарна юкъе.

Гуйре... Юртбоахама болхлоша хала экзамен лу ха я из. Iалаьмате дукха да цхьаккха а тIехьа ца тотташ де деза балхаш. Бакъда, царех эггара лоархIамегIчарех цаI да хьайбашта доакъар Iалашдаь доаккхилга, хIана аьлча, цох тийша да Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша пятилетка плана тIайийца декхараш кхоачашделга.

Хьажкlаш кхеяра говзанч

Даьхено боагIа мах баьб Шалински района XX партсъезда цIерагIча колхоза дикагIволча хьажкIаш кхеечо Ломалиев Iаьлас хьаьнала беча балха.

Балха йоккха опыт йолаш ба Ломалиева кулгалдеча хьажкIаш кхееча механизировании звено членаш.

Звенос хьажкIаш хIара шера хий ца дехкача лаьтташка кхею. Цхьабакъда цхьаболча наха хий дехкача кхашкара чуэцачул дукхагIа хьажкIаш чуяхь. ХIаьта цу толама керттера къайле — хьажкIашта Iунал деш ду дерригa агротехнически балхаш шийи ханнахьеи дикеи кхоачашдар. Бокха терkам тIабохийт цар хьажкIаш сихеи цIенеи чуэцара а. ХIаьта толамаш а доах.

ИйслагIча пятилетка укх диълагIча, къоастамбеча шера ялата лаьрхIа 250 гектара тIа хьажкIаш дIайийра Ломалиева звенос. Дика хьувкъам кхебе гIерташ низ кхо ца беш къахьийгар бIаьстан юххье лена. Хьийга къа эехьа дайнадац.

Чуэца йолаялехьа хьажкIаш лелаеча звеноша кхеьча хьажкIашка хьожаш хилар района комисси. Ломалиева звенос кхеь хьажкIаш районе эггара дикагIйолга белгалдаьккхар цо.

— Оаха, XX партсъезда цIерагIча колхоза хьажкIаш лелаераша, дош лу укх шера хIара гектара тIара 550 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуя, — аьлар Ломалиева дукха ха йоацаш Шалински районе хиннача хьажкIаш лелаерий совещане. — КПСС ЦК партега, советски халкъага даьча Кхайкарала оаха лу жоп да из.

Кхебаь хьувкъам цIенеи сихеи чубара оарцагIбаьннаб Ломалиева звено механизатораш.

Х. МУКАЕВ.

СУРТА ТIА: А. Ломалиев. Автора сурт.

Яхье чIоагIденна доттагIал

Iунал дарга хьежжа мара беркат лац лаьтто. Цун «оамал» йовза еза: мел мисел, малагIаш удобренеш яхка еза, лаьтта маца аха деза а хьажкIаш дIа маца е еза а ха деза.

Из дерригa а дукххача шерашка лаьттанца къахьегаш аз зийнад. Уж лоархIамера агротехнически бакъонаш йизза кхоачашъярах айса тIайийца социалистически декхараш цIаккха кхоачаш ца деш Iийнавац со.

ДIадахача шера Iалама хьалаш ялат кхедара аьттув болаш хиннадеце а тха участка тIара дика хьажкIаш яьлар. Оаха дIайийна хьажкIаш «Одесская-10» яхача фух яр. Дукха ха я уж оаха дIаюв. Тханцига дика хул уж, доагIача тайпара царна Iунал дича. Соахка 150 гектарах хIаране тIара планагIа 27 центнер яккха езача 33 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуера оаха. Из районе гIолла эггара дикагIа хьувкъам бар.

Укх шера а 150 гектар хьажкIаш лелаю тха звенос. Цу участка хIара гектара тIара 40 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуя дош деннад оаха, план 27 центнер йолча.

Хьувкъам лакхбара низ а хьинар а ца къовсаш къахьийгад звенос. БIаьстан юхье оахам дале минеральни удобренеш тайсар хIара гектара кхо центнер суперфосфати цхьа центнер калийни тухи кхоачийташ. Цул тIехьагIа 27—30 сантиметр кIоарга оахам дир. Тха кхаш дадача лаьтташка гнездови хьисапе хьажкIаш дIае йиш яц. Дика-м яр из метод, гувпаш-аьллеш долча пунктирни хьисапе дIаюв хьажкIаш. Иштта дIайийнай укх шера а. Цхьа шин лорд техачул тIехьагIа макха баьккхар. ХьажкIаш дика хиннай: хIара гIадама тIа йоккха шишшакхоккха хьажкIа йоалл.

ХIара шера сай балха цхьацца керда хIама гучадоал сона. Иштта хьаIомаду хьалха латтача хьажкIаш лелаерашкара а. Дукххача шерашка яхь лелаю аз лоалахарча Къилбаседа-ХIирий АССР Пригородни района «Чермен» яхача колхоза хьажкIаш лелаеча Социалистически Къахьегама Турпалца Алагов Темирбеца. Йоккха опыт йолаш новкъост ва соца яхь лелаяр. Цунгара дукха хьаIомаду аз. Укх шера дикка новкъостал хиннад сона цунгара хьаIомадаьчох. Дика я цун хьажкIаш а Цул тIехвала дага ва со укх шера. ХьажкIаш дIайийча денз массехказза цхьана дIа-хьа даха хиннад тхо. ХьажкIаш чуэца ха хьатIакхачале цIаькхазза вIашагIкхета а лаьрхIад. ХьажкIаш чуэцача юкъедоаладерддолча кердача гIулакхех, уж ца йойташ чуэцарах дага довргда тхо.

Оаха яхь лелаю «Лоалахочун кха — наьха кха дац» яхача девизагIа.

ХьажкIаш чуэца ха хьатIакхачаяц тха, бакъда, уж сихха чуэцара мел эшар даь даьннад тхо.

Б. ГАЗДИЕВ,

«Назрановский» совхоза хьажкIаш лелаеча звено звеньевой.

ТХА ДНЕВНИК

ДАЬХЕН АМБАРАШКА

ЧIоагIа низ тIабахийта кхоачашде дезаш да хьажкIаши дуген лоацача хана чуэцалга. Из дика кхета а деш са белгало яьлча денз боад къовлабаллалца сацац укх деношка хьажкIийи дуген кхашкара балхаш. Ала доагIа, укх шера соахкарчул дикагIа вIаштIехьдаьха а сихагIа а уж балхаш деш хилар.

Эггара хьалха ялатийна хьажкIаш чуэца йолаяь боахамаш йистедоалаш латт. ТIайийцача декхарел дукхагIа хьажкIаш чуяхь укх гурахьа Шалински, Урус-Мартановски, Наурски районий цхьадолча боахамаша.

ДIадахача кIирагIа хьажкIаш чуэца доладеннад Сунженски района дукхагIа дола боахамаш а.

ХьажкIаш чуэца йолаяьча районех дукха дукхагIа яраш итт ди хьалха йолаеннай уж паччахьалкхенга йохка. Цу хана республике еррига ехка хьажкIаш 365 тонн мара хиннаеце, хIанз уж я 4813 тонн. Къаьстта лакхача темпех хьажкIаш паччахьалкхенга йохкаш хьадоагIа цу юкъа шалински боахамаш. ХIанз цар счета тIа 2207 тонн я, царех бархI бIаь тонн тIеххьарча кхаь дийнахьа дIаеннараш а йолаш.

20 сентябре денз 261 тонн хьажкIаш ехкай паччахьалкхенга Грозненски районо, 200 тонн —Урус-Мартановски районо, 109 тонн — Шелковской районо, 78 тонн — Сунженски районо. Бакъда цу юкъа геттара кIезига хьажкIаш дIайихьай ялат дIачуийдеча пункташка гудермесцаша — 8 тонн, наурцаша — 10 тонн, малгобекцаша — 20 тонн, надтеречни боахамаша — 54 тонн. Итт ди хьалха дIаенна хиннача 72 тонна тIара бовланза ба хIанз а ачхоймартановцаш.

Республике укх шера паччахьалкхенга дехка дерригa дуга 2731 тонн да, цунах Шелковской районо дехкар 1431 тонн Гудермесски районо дехкар 1300 тонн а долаш. ТIеххьарча кхаь дийнахьа гудермесцаша дехкад 516 тонн, хIаьта шелковчанаша — 418 тонн.

Паччахьалкхенга хьажкIаши дуген дохкара тIехьайнсача районаша сухалбе беза.

ШОАЙ ДЕША ДАЙ БА

Вай республике хьалхалаттача предприятеи инициатива хьал а лаьца юрта боахама новкъостал дара доккхий социалистически дехкараш тIайийцар Старогрозненски бурув тохара балхий управлене бурувдеттараш. Уж шоай деша дай ба. Дукха болх баьб цар шоаш шефал деча № 2 йолча совхозера баьцадааращи соми чуэцаш. ТкъесталагIчеи ткъоалагIчеи сентябре хIара дийнахьа 96 саг волаш хьажкIаш чуэцаш хилар уж Грозненски района Ленина цIерагIча колхозе. Хьалхарча цхьан дийнахьа ялх гектара тIара хьажкIаш чу а ийца шоай транс-

ХьажкIаш чуэцача дIахо а новкъостал дергда бурувдеттараша. Цу колхозера 50 гектар хьажкIаш чуэцаргья цар.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

СРЕДНИ АЗЕРА ЭРИЙ ДАДА ЛАЬТТАШ: КАРАГIДАЬННАРАШИ ДАРГДАРАШИ

АПИ корреспондента Среднеазиатски ирригаце Iилма-тохкама института директоргара ДУХОВНЫЙ Викторгара дийхар эрий дада лаьтташ карадерзадарца дувзаденнача хаттарашта жоп далар.

— Укх тIеххьарча шерашка вай мехка юрта боахаме керттера уйла тIайохийт производство мамогга айяра, цу даькъе хIанзле а юртбоахама оборота юкъедихьача лаьттай беркат алсамдаккхара а. Мишта кхетаде дезаш да, къаьст-къаьстача районашка, белгала аьлча Средни Азе, керда лаьтташ карадерзадара керттера лоархIам беш хилар?

— Мадарра аьлча, цаI шоллагIчоа новкъа дац. Хьалда хьанийцача хIара регионa башхалонаш теркалъе еза вай. ХIаьта Средни Азех лаьца аьлча, боамби делабеча деча деррига балхашта комплексни механизаци яро, Iилман ларда тIа нийсъяь севооборотащ, гербицидаш, минеральни удобренеш шерра юкъеехкахьаро, кхыдараша йиш еллийтай хIара гектара тIара боала цу керттерча культура хьувкъам 30 гаргга центнерага дIакхоачабе — из дунеи тIа цхьаьна а метте боацача тайпара лакха ба. Цу даькъе дIахо а къахьегаш да.

Цхьабакъда теркал ца деш дита йиш яц хьувкъам дIахо иштта лакхбелга укх гаргарча хана вIаштIехьдаргдоацилга. Шера цхьан гектара тIаккхета хьувкъам I центнер хиллал ба. Цу тайппара, хIанзалца карадерзадаьча лаьтташка производство тешшаме алсамйоаккхалургьяц. Цудухьа хоздамболлаш болча лоархIаме да керда лаьтташ карадерзадар. Дош цу тайпара оттадеш хилча эрий дада лаьтташ дукхагIа карадерзадар производство шерра дегIайоалаергйола гIулакх да.

— Мел доккхий да хIанз деш а дIахо дергдолаш а дола балхаш?

— Советски Средни Азера юртбоахама оборота юкъедоаладе мегаргдолаш дола лаьтташ 26 миллион гектар да. ХIаьта хьувкъама хьакъехьа лакхе дийца ма дийцадий вай. Боамбе хIара тонно цIена пайда 560 сом лу. Уж цифраш шоайла нийца а нийце, ебаел оаш, тIаккха ховргда шоана деш дола къамаьл мел доккхаче, тIа-тIа алсамдуваргдолча рузкъах да.

ХIанз укх сахьата 25 миллион гектарах карадерзаьяр 4,2 миллион мара яц. Укх пятилетке карадерзаергья кхы а 1,8 миллион. Средни Азерча лаьтташка дехка хий тергдао керттерча даькъе Амурдарьяи Сырдарьяи да. Цар чура хий 7,5 миллион гектара тIа диллалхургда.

— ТIаккха дIахо фу де деза?

ХIанзле а цIенхаштаи доккхийи балхаш дIадоладаьд Сибаргеарча хьарсамашкара цхьа дакъа хий Средни Азе доладе проект оттаяра. Цу проекта тIа болх беш ба бIаь совгIча Iилма-тохкама организацей специалисташ. Хьагучох. балхий документаци иттлагIча пятилетка (1976—1980 шерашка) оттаяргья, хIаьта 80 шераш юкъеккхаьчача хана проект кхоачашъе йолаергья.

Тахан СибаргеIарча хин «новкъостал» доапаш а хIара шера 300 эзар гектар караерзаю Средни Азеи Казахстанеи. Цу тIа а, деш дола къамаьл хий дехкарал совгIа де дезача доккхийча коллекторно - дренажнии гIишлоеи балхий хьакъехьа а да (хIанзарча тайпара йола поселкаш, промышленнии социально - культурнии объекташ хьалъяр, наькъаш дахкар, отраслештеи районаштеи юкъе тешшаме дика боахама бувзамаш хулта вIаштIехьдаккхар). Кхыча дешашца аьлча, хIанз деш дола къамаьл керда лаьтташ комплексно карадерзадара хьакъехьа, дIахорча дукха итташ шерашка тIа-тIа, йоккхагIа гIойле юргйолаш царех пайда ийбара хьакъехьа да, кIеззигача хапа йоалача гIойленах кхоачамбаь ца а Iеш. Кхы тайпа никъ тахан цхьанна а оагIорахьара пайдана бац.

— ХIана?

— Нагахьа санна комплексни наькъо дIадехараш кхоачаш ца дича, карадерзадаь дааьннача лаьтташка, шин-кхо шу доалаше а оалаш мадарра «шоалагIа тух тIадоаI» ушалаш увтт. ХIаьта цу гIулакхаша цу сахьате лакхбеогба царна эксплуатаци яргa бода мах. Нагахьа санна тух ца доаллача е тух кIезига доаллача лаьттай цхьа гектар ирригационно-мелиоративни балхаш а деш карадерзаяргa юкъера лаьрхIача шин эзар сом доле, тух дукха доаллача лаьтташка цкъан ахаззеи дукхагIа дода. Иштта да из алха экономика хьакъехьа дийцача.

— ХIаьта укхаза-м гIулакх экономиках лаьтта а мича Iа?

— Iац-те. Кхетамца доацаш, сихвенна даьча хIамо тамашийна сиха толхае таргу эггара унахцIенагIа йола иден. ДIауйлаел оаш, хIанз вай карадерзадеш латтараш даьсса е ах даьсса дада лаьтташ да. Массаза а цига бахьа нах е хIанз боацаш ба, е кхоачамболаш бац. Кердача лаьтташка баха керда нах ух, цига Iодехк керда боахамаш — совхозаши колхозаши. ДIахо дикага догдоахийлеи вахара кердa, массаза а нах баьхача моттигашкарчул дикагIа дола хьалаши эш. Из а вож, а шаккхе дулургдолаш хIамаш дац, нагахьа санна селлара дукха къахьийган ахча дIадахийтан лаьтта лоацача хана мара пайдана доацаш хуле. Цудухьа къаьнара (цхьаи юккъа чIоагIа пайда луш йола), лаьтташ карадерзадара цхьалха метод дIа а яьхха, мехка массе метте комплексни метод дIайолаяьй вай.

Цу тайпара эггара хьалхара йоккъа опыт Мецача ара еш я. ХIара шера 160 миллион сом дIадохийт из район карадерзаярга. Тахан а тIехьа цу ахчал дукха а дукхагIа да цигара юха хьахур, хIаьта цунга хьежжа пайда а тIа-тIа алсамбувл. Таханалца карадерзадаь даьнача Мецача ареи 230 эзар гектар долча лаьтташа шоаш комплексно карадерзадарга дIадахийтар, мадарра аьлча, хIанзле а юхаметтаоттадаьд.

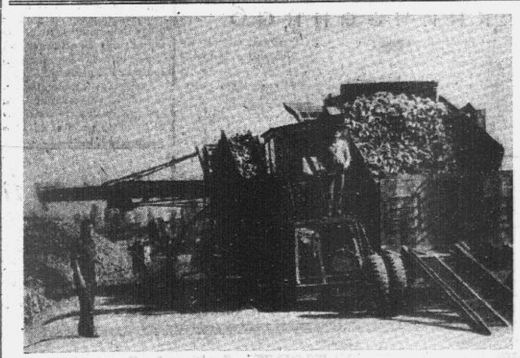
— Хий тоъаш ца хилар бахьан долаш, гучох Средни Азера хий дехка лаьтташ дегIадоаладара торонаш цхьадолча даькъе вIаштIехьа ца йоалаш хила тарлу?

— Цхьайола цифраш лахе цкъа йийцай аз, цхьабакъда уж бухсоцаш баь лоархIам санна кхетае езаш яц. Цхьан гектара тIа дохийтача хин эггара нийсагIа бола боарам — 10—11 кубометр хий. Мецача ара цу боарамах тхона кхоачам хул, хIаьта хIанз даккха деззача тайпара гIулакх вIаштIехьа ца даькхача кхыча районашка хилац цунах кхоачам. ОарцагIъяккха гIерташ оаха тхоай махулла болх беш йола эггара хьалхара лоархIаме резерв из я. Цхьаькха лостам — лаьтташка боарамагIа хий дехкара метод Iомаяр. Оттаеи тахкеи кийчъеш я кхыйола методаш а. Эггара гIойленагIа хургьярех цаI — минералех чакх а дувлаш дренажни системацкара хьаухача хих лаьтташка хий дехкара пайда эцар. ХIанзалца мегаргдац аьнна хеташ дар из. ХIаьта цун запасаш тоъал йоккхий я — алхха боккхача шин бер чу 80 миллиард кубометр, Средни Азе гIолла шера Iолодар миссел хий. Цу ресурсех хий дехкара пайда эца Iомадалар — из а я цхьаькха резерв..

Лоаца аьлча, торонаш боарам боацаш дукха я. ХIаьта цунца дувзаденна кхы сел тамаш йолаш а хетац. Средни Азера 26 миллион гектар дола хий дехка лаьтташ а тIа-тIа дукхагIа хулаш дола боамбе кхаши, хIанзалца кхебаьча боарамера боамбе хьувкъами, цун цхьа тонн ехкачул тIехьагIа хула пайдеи шоайла нийцача хьакхоачаш йола белгтала боарам боацаш йоккхий цифраш а.

Из геттара дика кхоачашдулургдолаш хIама да.

(АПН).

Дика кийчо яь укх шера свекла дIачуэцаш я Нохч-ГIалгIай шекара завод. Мухь бахьаш яьхка машинаш механизмашца йоассаю. Транспорт заводе хьелургйоацаш вIаштIехьбаьккхаб беррига болх. Укх сезонах 180 эзар тонн чаккхъяккха езаш я завода коллектив.

СУРТА ТIА: «Самашкинский» совхозера ена шекара свекла заводе дIачулуш ва из яхьаш вена Грозненски автокомбината шофер Темирханов Ризаутдин.

И. ПЛИЕВА сурт.

ШУРА ДУКХАГIА ЙОАККХАРГЬЯ

КПСС Центральни Комитета партега, советски халкъага даь Кхайкарал дог раьза долаш хьал а лоацаш, хьайбай продукташ дукхагIа яхара лакхара социалистически декхараш тIайийцар Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхоза дояркаша Рыжкова Клавдия Семеновнаси Демонова Надежда Ивановнаси. ХIара кхоабача Iаттагара 2300 килограмм шура яккха лаьрхIар царех хIаране.

«Денна дош кхоачашде!» — яхача уйлаца къахьегаш ба дояркаш. ИйслагIча пятилетка дIадаха кхо шу дагадоалларгда царна. Шоаш тIайийца социалистически декхараш кхоачаш ца деш цхьа шу дIадахийтац цар. Пятилетка къоастамбу шу а лакхача хьокхамашца белгалдаккха лерхI доярками.

Ер шу чакхдала кхы кхо бутт совгIа ха я. ХIаьта К. Рыжковаи, Н. Демоноваи хIаране счета тIа 1900 килограмм латт.

— Доккхал лу оаха царех, — социалистически яхье хьалха латтарех йоах ферма заведующе М. Богатырева. — Творчески уйла тIайохийташ къахьег цар. Цар доахан латтача даим цIена, лостам хул.

Укх шера доахан дажача даьгIенашка дика доакъар хиннад.

— ХIанзе а ала йиш я тха оахош лийрхIачул дукхагIа шура йоаккхаргхилар. Тхоай торонашка а хьежа хIара Iаттагара 2500—2700 килограмм шура яккха дош деннад оаха.

Тха курал я оал царех колхоза кулгалхоша.

А. КОЛЕСНИКОВ.

ДИКА ХОАМАШ

ТIехдика мара арахеца продукци а ца хулийташ пятилетка диълагIча, къоастамбеча шера плани тIайийца социалистически декхараши тIеххкоачашдергда яхача девизах къахьегаш ба Грозненски химически комбината дукххача цехий химикаш. Царна юкъе хьалхалаттачарех ба Олифер Виктор Михайлович керте латтача № 13 йолча цеха болхлой. ТIехдика дола изопропилбензол арахецара нийс бетта план 17 сентябре кхоачашъяьй цар, планагIа лаьхIачул совгIа арахецаргья бIаь эзар совгIа сома маьха товарни продукци.

Царел дукха тIехьа ца юсаш хьинаре къахьегаш я Пырков Валентин Ивановича кулгалдеча фенол арахецача цеха коллектив. Ханал итт ди хьалха кхоачашъяьй цо нийс бетта задани. Ер бутт бовлехьа хьахулача бетта календарагIа цо арахецаргда 120 эзар тонн фенол.

А. ТЕТЕРЕВА,
тха штате йоаца корр.

* * *

ИйслагIча пятилетка диълагIча, къоастамбеча шера плани тIайийца социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаяьй Грозненски шаейно - производственни объединене цехашка. Укх тIеххьарча хана царна юкъе хьалхалаттачарех цаI я Качаров Эдуард Сергеевич керте латтача Новогрозненски хIамаш тегача цеха коллектив. Пятилетка хьалхарча диъ шера план ханал дукха хьалха кхоачаш а яь, хIанз тIадоагIача шера апрель бетта календарагIа къахьегаш ба цеха болхлой. ХIанзлехьа диъ шера планагIа лаьрхIачул совгIа арахийцай цар 120 эзар совгIа кхалнаьха, берий кочамаш. Таханарча денга кхачалехьа нийс бетта план а дикка тIехкхоачашъяьй цеха коллективо. Октябра бетта чотах тийгад 32 эзар барзкъа.

Уж къахьегама толамаш доахача къаьстта дика къа а хьегаш социалистически яхье хьалха латтача хиларца белгальяьнна я Смирнова Александра Михайловна, Габачева Галина Леонидовна керте латтача сменай коллективаш. Шоай пхе шера заданеш кхоачашдьяь а дукха болхлой ба цехе. Царех ба хIамаш тега мотористкаш Гайсултанова Шахидат, Цинцаева Роза, Кайхарова Медина, Кадырова Яха, кхы дукха бараш а. Юкъера лаьрхIача шоай сменни нормаш 125—130 процент кхоачашъю царех хIаране.

Б. КОСТОЕВ.

* * *

Малгобекски бурув тохара балхий управлене эггара кIоаргагIа бурув тоха дезачарех цаI я № 924 йола скважина. ПроектагIа 5 эзар метр бурув а тохаш юрски тIоанашкара мехкдаьтта гучадаккхара дола бехктокхаме декхар хьалхашка латт буровой лаьттан ченаш техкараштa. Цох дика лоархIабу уж. Бурув тохара нийс бетта план 18 сентябре кхоачашъяьй цар. ПланагIа лаьрхIачул совгIа хIанзлехьа техад 24 метр бурув. Скважина йоаккхача тохаш дола бурув 4096 метр кIоаргденнад.

Иштта дика толамаш дахара керттердар да буровой начальника чов. Рубащенкос шийи коллектива къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккхари беррига бурувдеттараша хьинар кхо ца деш къахьегари. Массаза бурув тохара технологи нийса а лелаеш хьинаре къахьегаш ба сменни мастераш ин. Хамхоев, Гайворонский, кхыбараш.

М. ДАСКИЕВ.

КЪАХЬЕГАМЦА, ПАТРИОТИЗМАЦА КХЕТАМ ЛУШ

Сунженски районе хиннача ветераний, производстве хьалхалаттарий сходера

Укх деношка дукха нах гулбеннабар лоьуигашца кийчдаьча культура Сунженски районни ЦIагIа. Цига баьхкабар Сунженски, Назрановски, Малгобекски районашкара а Къилбаседа-ХIирий АССР Пригородни районера а къахьегама ветеранаши производстве хьалхалаттараши. Лоадахарча республикера баьхка хьашийтух-сискалца тIанийцар фусамдаьша. Пригородни районера еначa делегацеца бар парте райкома пропаганди агитацеи отдела заведующи Б. Е. Тотров, Социалистически Къахьегама Турпал Т. Алагов, КПСС райкома кхалнаха юкъе беча балха отдела заведующи, «Знак почета», Октябрьски революце, Къахьегама ЦIеча Байракха орденаш йола Г. Д. Газдиева.

Ветеранашка моаршал хоатташ лоацца къамаьл а дийя, КПСС Сунженски райкома секретара У. Ю. Орцханова доклад е дош лу Сунженски райисполкома председатела Б. С. Шадиевна.

— Халкъашта юкъерча доттагIало массаза а новкъостал даьд моллагIа халонаш эшае, вахара тайп-тайпарча оагIонашка толамаш даха, аьлар цо. Цу доттагIала шоаш тешаме хилар дIахьекхар вай даьша моастагIашца лоаттабаьча къовсаме вIашн эшшача са а ца кхоадеш, социализмана карагIдаьннача эггара дезагIчарех цаI хиларах тарра халкъий доттагIал дIахо чIоагIден шердеи вайга васкет а даьл цар. «Воша воаца воша ткъам боаца лаьча да» яхаш да гIалгIай халкъа кица. Иштта деза лаьрхIад доттагIал, вошал. ХIаьта уж чIоагIдара эггара дикагIчарех да вIаши дола производственни бувзамаш. Нохч-ГIалгIайчене бах; аьлар цо дIахо, 40 къамах бола нах. Цхьан цIен дезал санна барттайна, цхьана къахьегаш ба уж. Цар общественни хьашташ цаIаш да. Дикадар вIаши дIа-хьа эцара, на ховшдар довзийтара, болх хьинар долашагIа бара социалистически яхь лоттаю къахьегамхоша. Тха «Победа» колхоз Грознески района 1 Мая цIерагIча колхозаца, «Ассинский» совхоз Грозне Ленински района «Родина» совхозаца яхь лоаттаеш я. ХIаьта моллагIа къахьегама коллектив хьайицача — из латт дукхача къамех болча, интернациональни доттагIалца бувзабеннача нахах. Масала, «Сунжанефть» НГДУ цхьан цIен нах санна болх беш а бахаш а ба эрсий, украинцаш, нохчий, гIалгIай, хIирий. Цар хадданза гIо ду вIаши. ЦаI шоллагIчунгара хьаIома а луш, укхаза хьахиннаб йоккха говзал йола болхлой. Царех ва бурильщик Ерош Михаил Павлович. 26 шу да из НГДУ болх беш вола. Михаил Павлович нахаца тарлуш, наха везаш саг ва. Цо дукха къона болхлой Iомабаьб, дика а хеташ дIайовзийт ший балха говзал. Укхаза меттел мехка кхычахьа а болх беш ба цо хьийха къона мехкдаьттахой.

Коллективе сий деш ва коммунистически къахьегама ударник, мехкдаьттеи гази йоаккхаш вола оператор гIалгIа Балаев Ювсапа Iаьла. Цу ветерана къоначa болхлошта дукха езайолийт мехкдаьттахочун професси, болх бе Iомабу уж.

ХIаьта ЦIеча Эскара цIерагIча колхоза жа Iуно нохчочо Шайхаев Сайт-Iале кхоачашъяьй Iоахарий кхедарен тха даккхарен пхе шера план. Цунца цхьаьна цу боахаме болх беш йолча дикача доярка Игнат Мария Юрьевнас а кхоачашъяьй пятилетка план.

Пачхьалкхенга сом бохка ра пхе шера план кхоачашъяьй «Ассинский» совхоза нохчо Адуез Халид, украинцаш Тищенко Яков, Фитколенко Виктор керте латтача бригадаша.

Къахьегамхошта интернациональни кхетам балара, цар политически сакхетам лакхбара боккха низ ба производстве хьалхалаттараш, новатораш, къахьегама ветеранаш. Цар шоай дешаца а гIулакхаца а хьокхам тел кагирхошта, шоашта тIехьаоттара уйла чуйоссаю. Масала, Карабулакски химически реагентий заводе воккхагIвода аппаратчик волаш болх беш ва Храмов Петр. 1949 шера ваьв из. ВорхIлагIа разряд йола вокха специалист ва Храмов. Комсомольцаша ВЛКСМ XVII съезда делегаталла херждар из, хIаьта Сунженски района къахьегамхоша — СССР Лакхехьарча Совета депутаталла. Цу къоначa болхлочо хIанзле а кхо специалист кийчваьв, уж цунца цхьана болх беш а ба.

«Сельхозтехника» межрайонни объединене трактористa А. Копачева пятилетка чакхъяьккхай 1 август тIаккхоачаш.

Ветеранаша, производстве хьалхалаттараша боккха интернациональни, патриотически кхетам лу наха, халкъашта юкъерa доттагIал чIоагIду, аьлар ше чакхвоалаш докладчика.

Ленина цIерагIча колхоза почетни колхозхочо Иван Михайлович Рухлина дийцар шоай боахамо даьхача толамех, хьалха латтача доярканa Итаева Лемкайна карагIдаьннарех. Цо хIара кхоабача Iаттагара хIанзле 2325 килограмм шура яьккхай, шу дизалехь из 3000 килограммага кхачийта дага а я. МоллагIа а толам боаккхача тхона накъадоал тхоашта юкъе латта интернациональни доттагIал, аьлар цо.

Сийлахь-боккхача Даьй мехка тIема юкъе дакъалоацаш хиннача Михаил Акимович Шальнова дийцар фашисташ эшабеш вай советски бIухоша баьча тIемах, цу тIем тIа чIоагIденнача советски халкъий доттагIалах, из гаьнна хьалха денз хьадоагIаши тIатIа чIоагIлуш дIахо додаши хиларах.

Гулбеннараша чIоагIа ладийгIар Пригородни района «Чермен» яхача колхоза звеньевойс Социалистически Къахьегама Турпала Алагов Темирбе даьча къамаьлага.

Са звеноца болх беш ба эрсий, гIалгIай, хIирий, — аьлар цо. Дерригаш цхьа дезал санна къахьегаш а дахаш а да тхо. Тха ерргa звенош яхь лоаттаеш я. Сона чIоагIа дика хет сайна уллув болх беш гIалгIачун Мацнев Зайта звено йолаш. ВорхI шу да цо из болх бу. Соакка эггара дукхагIа коартолаш яьхар цун звенос — 134 гектарах хIаране тIара 223 центнер.

Кхо шу да аз «Экажевский» совхоза звеньевойца Социалистически Къахьегама Турпалца Албогачиев АртагIацеи «Назрановский» совхоза хьажкIаш кхесча цIи хезача Газдиев Бекханацеи яхь лелаю. Оаха вIаши опыт йовзийт, новкъостал ду, де дезачун хьакъехьа дагадувл. Цу доттагIалах беркат доал тхона.

Сходе къамаьлаш даьча сийлахь-боккхача Даьй-мехка тIема юкъе дакъа лоацаш хиннача йоккхагIйолча медсестрас Албогачиева Тамаре, МагIалбикерча ветерана — пенсионера, бурув деттача мастера, Ленина орден лелаеча Федор Темирович Губиевича, «Электроинструмент» завода завкома председатела Евлоева Валяс дийцар халкъий доттагIала болча боккхача низах, хьатIакхувча тIехьенна интернациональнии патриотически кхетам баларе лоархIамах.

Кхувш йоагIача тIехьенна интернациональни, патриотически, атеистически кхетам балара, халкъий доттагIал чIоагIдара, дIаяхача заман воча гIулакхашта духьалара къовсам чIоагIбара тIахьехаш дола кхайкарал тIанийцар сходе гулбеннача къахьегама ветеранашеи производстве хьалхалаттарашеи.

А. САГОВ,
тха собкор.

Профессех дикагIбараш

Грозненски опытно - экспериментальни заводе арахеца тайп-тайпара продукци вай мехка дIакхаьча ца Iеш доазол арахьарча дуккхача мехкашка йовзаши чIоагIа хоатташи я. Из дукхагIа, дикагIа, дIадолар кIезигагIа долаш хулийтаргья яхача девизах къахьегаш ба завода болхлой пятилетка дихьлагIча шера. Иштта къахьегача цар толамца кхоачашъю пачхьалкхен плана тIанийца социалистически декхараши. Цхьаккха рекламаци кхаьчаяц арахийца продукци во я аьнна. Продукцена реализаци яра бархI бетта план 101,4 процент кхоачаш а ещ, планагIа лаьрхIачул совгIа маьхала яьккхай 19 эзар сома маьхка товарни продукци. Сентябрь бетта уж толамаш кхы тIа а тоадеш къахьегарах хьалхерча шин декада задани а дикка тIеххкоачашъяьй завода коллективо.

Укх шера дикка тоаденнад завода коллектива технико-экономически хьоккхамаш а. Заданел совгIа продукцена реализаци ярах, бедал, электроэнерги, кхийола материалаш кхоярах пачхьалкхенна пайда бара бархI бетта план 104,2 процент кхоачашъяьй завода болхлоша. Планал совгIа 14 эзар сом пайда баьб пачхьалкхенна. Арахецача продукцега дIабода мах лаьрхIачул 6,6 процент лох а беш производствана кхоадаьд итташ эзараш сомаш. ХIаьта къахьегама овсарле лакхъяра задана 103,3 процент кхоачаш а ещ, производства рентабельноста боарам цаI-ах процент лакхбаьб.

Уж къахьегама толамаш доахача хьинаре къа а хьегаш социалистически яхье хьалхалатташ хиларца белгалбаьнна а хIанзлехьа пхе шера план кхоачашъяь а итташ болхлой ба заводе. Царех ба слесараш Ануров Вячеслав Александрович, Козлов Вячеслав Анатольевич, Безрукавый Николай Николаевич, Гапонов Анатолий, кхыбараш. Коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча царна массанена а укх шера еннай «Профессех дикагIбараш» яха сийдола цIераш. ШоллагIча квартале даьхача толамий итогаш йича социалистически яхье котбаьннараш хиларах тарра ахчан премеш а луш белгалбаьхар уж.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

СУРТА ТIА: кийчъеча продукцега хьожаш ба слесараш В. Ануров, В. Козлов, Н. Безрукавый.

И. ПЛИЕВА сурт.

ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦ

Гурахьа юв культураш дIаехьакъоастадаь лаьтта дикагIйолча агротехнически хана аьха чакхдаьккхар Грознески района Ленина цIерагIча колхоза къахьегамхоша. Вурийтта агрегатаца шин сменагIа болх беш 3500 гектар лаьтта аьхар. Механизаторашта юкъе яьржа хиннача яхье хьалхле яьккхар Дулаев Бисултана. Цул дукха тIехьа ца бусаш къахьийгар Третьяк Ивана, Абдурзаков Муме, Ройлян Михаила. НормагIа доагIачул шозза дукхагIа лаьтта оахар царех хIаране сменагIа.

ХIанз аьба лаьтта оахаш ба трактористаш.

ИйслагIча пятилетка тIеххьарча шера чуэцаргIолча хьувкъама 1800 гектара тIа гурахьа юв культураш дIаюргья укх шера, цунах 1400 гектар кIа хургда. Боккха теркам тIабохийт боахаме кIа, мукх района Iалама хьалашка дика хьувкъача сортий фу дIадуш кхебара. Иштта, кIа — «Безостая-1» яхача сортах дар дIадургда, хIаьта мукх — «Дагестанский» сортах бар.

ДIаде деза фу Iалашдаьд иштта, кIи фу — 410 тонн, мукха — 270 тонн. Из дерригa а дIадувча лакхача боарамагIа цхьоалагIча класса да.

ХIара ахархочоа ховш да дикагIйолча агротехнически лоаццача ханашка ялат дIадийнача кхашкара дукха хьувкъам боалилга. Гурахьа юв культураш дIаера план оттаьй. КIа итт дийнахьа дIадийна даккха лаьрхIад, хIаьта мукх 10 октябре дIабийна бовла лерхI.

ХIара дийнахьа мукх — 140 гектара тIа, кIа — 180 гектара тIа дIабувргболаш балхаш вIаштIехьдаха оттадаьд, фуца цхьана хIара гектара тIа 50—70 килограмм кхоачийташ фосфорни удобрени а тоссаш.

Дерригa ялат стерновни сеялкашца дIадувргда. Колхоза председатела М. Ф. Лютикова яхачох, цу гIулакхо торо хулийтаргья лаьрххIача тIайипара 10—15 сантиметр кIоарга фу дIаде. Ялат дIадувшше а из цхьатаррь дика хьатIадаргдолаш лаьтта тIагIолла еза катокаш чакхйоахаргья. Цул тIехьагIа ха тIехьа а ца йоаккхаш харшашка гIолла хий дулларгда. ХIара гектара тIара чуэца хьувкъам алсамбаккха йиш хулийта резерв я из.

Хьалха цхьаккха севообороташ юкъе ца йоалаеш дIаювра гурахьа юв кхийола культураш. Цхьайолча хана цхьан метте цхьатарра пхи-ялх шера ювра. Цхьабакъда укх шера колхозе оттаяьча севооборотага хьежжа дIадувргда кIа, мукх. Уж культураш горох, горохаца цхьана кен, силоса хьажкIаш, цкъа дIайийча дукхача шерашка тIаювла баьцаш кхеяьча кхашка дIаювргья. Гектара тIара чуэца хьувкъам совбаккха йиш хулийтаргйола дика резерв я из а.

Юртбоахама культураш дIаелаьтта лаьрххIа оттадаьча технологически карташка хьежжа кийчду. Иштта, цхьан кхай тIа оахам деча хана, шоллагIчун тIа дискаш доах, кхоалагIчун тIа маккаш доах, из болх баьча кхай тIа культиваци ю. Цу гIулакхо торо хулийт технихах бизза пайда эца.

Иштта, гурахьа, бIаьсти юв культураш дIаера лаьтта кийчдеш, уж дIаювш, кхыдола балхаш ший ханнахьен уйла тIайохийташи чакхдахаро торо хулийт Ленина цIерагIча колхоза кхаш леладерашта укх тIеххьарча хана шерагара шерага дика хьувкъам кхебе.

Л. РУДСКИЙ.

ИРКУТСКИ ОБЛАСТЬ. Лена яхача хи йисте улла Усть-Кут Амура - тIарча - Комсомольскаца вIаши ювзаргйолча 3200 километр бIаьха хургболча къонахчала наькъа уллув никъ буллaрий поселкаш Iоехк. Звездный яхар БАМа малхбузен опорни пунктех цаI я. СибарегIен дуккха гIишлош хьалъяьча кадрови гIишлонхошта уллув къахьегаш ба Москва, Ленинграда, Украина, Белоруссе, Эстоне, Грузе комсомоло баххийтараш. Низболча техника новкъосталца цар дIайоаккх никъ билла безачара хьу, хьалду Звезднера дIайха цIенош, культурно - бытови объекташ. ХIанзле а кердача даьшка кхаьчай общежитии хьалхара школеи.

СУРТА ТIА: тайгера транспорт.

В. Христофорова сурт.
ТАСС фотохроника.

Занятешка кийчбеннаб

Iа хьатIадоагIаш дукха хIама да де дезаш грознески тепловозникий. Шийлача хана болх бара локомотиваш а депо боахам а кийчбе беза. Цехаш, болхлоша къахьега моттигаш йIоахъе еза, кхыдараш де деза. Бакъда тIехьатетта йиш йоаца уж дукха гIулакхаш де деззашехь партийни организацена дицлац маха идейни кхетам бала безаш хилар. Цудухьа хIанззе а кийчдаь даьннад партийни дешара эцаш мелдар. ВIашагIтехай марксизма - ленинизма лардаш Iомаергйола школаш. Юкъера образовани йолчарна хургья арахьара политикей дуней халкъашта юкъера гIулакхаши Iомадергдола семинар. Цу семинара кулгалдеш ва опытни пропагандист, инженер, культура заслуженни болхло Николай Петрович Лучной.

Линейни станцешкен отделецешкен бахаш хиларца юстара болча болхлошта цар шоаш дешар Iомадара оттаяь программа я. Царца хIара бетта консультацеш ергья дикагIболча пропагандисташа.

Дуккхача коммунисташа Iомаергья В. И. Ленина биографи. Октябра хьалхарча дийнахьа денз дешаш хургва 350 коммунист-тепловозник. Дешара эша литература, гойтара пособеш, помещенеш кийча я.

Ленински теоретически тIехьале кIоаргга Iомаергйола шу а даь дIаоттаде гIерт локомотивни депо коммунисташ партийни дешара системера хьатIадоагIа шу.

Г. АНОХОВ.

1976 ШЕРА КАЛЕНДАРАГIА

Къахьегамен политически хьинар чIоагIа айдарца накъабаха кийчлуш ба Октябрьски Революце орден лелаеча «Красный молот» яхача машинашъеча завода къахьегамхой шоай цIейна — машинашъечун Денна. Из цIей мадоагIара дездар духьа шерра социалистически яхь йоаржаяьй цехашта, участкашта, бригадашта, къаьст-къаьстача болхлошта юкъе.

Керттерча цехашта юкъе карара кара тела ЦIе байракх лелаю социалистически яхье из вIаштта шозза яьккхача № 12 йолча цеха коллективо. Август бетта баьча балха итогашка хьежача цу коллективо валови продукци арахецара план 10 процент тIеххкоачашъяьй, хIаьта къахьегама овсарле лакхъяра план—5 процент. Цу коллективе дукха ба шоай балха нормаш дуккха а тIехкоачашъеш бола производстве хьалхалаттараш. Заготовительни участке цу гIулакха белгалваьнна ва слесарь-сборщик А. Пилипенко, электросварщик Ф. Кузнецов, алюмине участке М. Романов. Цар цхьан сменагIа 1,5-нел кIезигагIа йоацаш кхоачашъю шоай нормаш. Трубопроводаш вIашагIъехкача участке белгалъяьннай Ф. Ф. Волхов керте латта слесарий бригада. Цо смении нормаш 180—190 процент кхоачашъю. Къахьегама овсарле лакха йолаш болх бу укхаза слесараша З. Закаева, П. П. Нарыкова, А. С. Ребикова, Е. Лобчанске.

Завода берригача болхлошка кхайкарал даьд № 12 йолча цеха коллективо хьинаре болх барца машинашъечун Денна накъабахара уж тIахьехаш. Из тIахьехам берригача красномолотовцаша хьаллаьцаб.

Къахьегама овсарле къаьстта чIоагIа айяь къахьег укх деношка предприяте болх бу 25 шу дизар дукха ха йоаццаш белгалдаьккхача завода ветерана Павел Владимирович Гудимова. Цо пятилетка кхаь шера кхоачаш а яь, хIанз 1977 шера чотах болх бу. Массехк смежни професси Iомаяьи 2 станока тIа болх беши волча П. В. Гудимова хаддаза шишша норма кхоачашъю. Ший сентябрера план 15 сентябре кхоачашъяьй цо. Из ветеран балха волча механически цехе шоай пятилеткаш хIанзле а кхоачашъяьй токараша И. И. Долбилинен Г. И. Фуратировскеи. Балха нормаш дуккха а тIеххкоачашъеш латт уж хIанз вахте.

Хьоккхамаш дика да хIанз мехкдаьтта аппаратурни цеха а. Карара кара тела цеха ЦIе байракх лелаю инициативни хьинар долеи коммунист Ю. П. Панкин керте латтача № 5 йолча участка. Укх ах шера совгIа лакхача темпашца, уж лох ца йолийташ къахьег участко. Цун коллективо шийна хьалхашка декхар оттадаьд 29 сентябрь хьатIакхачале бетта план кхоачашъе. Смении задани хIанз 130—150 процент кхоачашъю хIанзле а 1976 шера чотах болх беш вола И. А. Толмачев керте латтача сварщикий бригадо, прессовщикаша-штамповщикаша Г. А. Магомедова, В. И. Бетрикова, газорезчикаша В. Т. Сушкина, Ю. П. Иванова, нахьараш тедараша В. Ф. Косолаповен М. Г. Сушкоси.

Цу участко яхь лелаю воккхагIвола мастер И. М. Исрапилов а волаш йолча 8-ча участкаца. Цу шинна а участко къовсам лоаттабу машинашъечун Дени Сийлахь-боккхача Октябра 57 шу дизарен сийна эггара дикагIа толамаш дахар а ше-ше хьалхаялар а духьа. Цехе дикагIа лоархIаш я 8-гIеи 5-гIеи участкаш.

Предприяте заготовительни цехашта юкъе хьалхара моттиг лелаю ийслагIча пятилетке хIара бетт-бетта графикал хьалха а ювлаш болх беш йолча болат лоаладеча цехо. 1974 шерара пачхьалкхен план ханал 9 ди хьалха кхоачашъеьнна декхар тIанийца болат лоаладераш духхьала ах шера 10 ди хьалха баьннаб графикал. ХIанз. производство тIехьа а тетташ формовочни цеха реконструкци еш латте а, къахьегама темпаш лаьгIъялийтац цар — дикка тIеххкоачашъю продукци арахецарен къахьегама овсарле лакхъярен планаш. Къахьегаме тIехдаьнна доккхий толамаш дахарах, хьалхарча ах шера шоай Министерствана чуйоагIача ерригача болат лоаладеча цехаша лелаяьча социалистически яхье хьалхара моттиг яккхарах завода болат лоаладеча цеха август бутт бовш министерствеи профсоюза Центральни Комитетеи карара кара тела ЦIе байракх, диплом ахчан хьалхара премии еннай. Ший къахьегама иштта лакха мах бэрах деташ айденна болча коллективерча къахьегамхоша кхы а хьинарегIа болх бу. Укхаза белгалйоал воккхагIвола мастер Н. Ф. Гарин а волаш йола оатхалаш ийса кепаетта участок. Производственни заданеш бетт-бетта тIеххкоачашъю участко.

Завода рационализаторий яхье хьалхара моттиг лелаю техникаи толашагIча технологеи кердадараш производствана юкъеккхьара гIулакха коллективе керттера дакъа лоацаш йолча цехо. Ший болх иштта дика вIаштIехьбаьккха лелабаро цехага йиш хилийтач 12 шера къахьегама овсарле кхозза дукхагIа лакхъен продукци шозза дукхагIа арахецеи. Цехе даим производства резерваш лех, кердадараш юкъеккхуь. Оатхалаш кепаеттача цехе хIанз овлангара денз еш латтача реконструкце йиш хулийт цеха низ дикка алсамбаккхен болхлой къахьегам аттача баккхен, оатхалаш дикагIа кепаеттен.

Заводерча гIонна йолча цехашта юкъе белгалйоал электроцех. ШоллагIча квартале электроэнерги кхояра лелаяьча социалистически яхьа итогегIа хьалхара моттиг яккхарах машинашъерий профсоюза обкома карара кара тела ЦIе байракх а яьккха накъайола из машинашъечун Денна. Электрикаша йоакхо яр бахьан долаш соахкарчул, 2,5-зза дукхагIа электроэнерги кхояьй заводе укх шера—укх шера хIанзле а 2,2 миллион киловатт-сахьат кхояьй из. Цеха начальника Ю. Усачевен парткома секретара У. Шабазовен коллектива уйла кхетамца тIаерзаю резервех пайда а эцаш электроэнерги кхояр духьа къовсам лоаттабара.

Город Грозне КПСС Ленински райкомен райисполкомен карара кара тела ЦIе байракх лелаю «Красный молот» заводо. Из еннай цунна района предприятеша лелаеча социалистически яхье хьалхара моттиг яккхарах. Дукхача къамех латтача предприяте коллективо ший беррига низ тIабохийт из байракх карара ца алийта гIерташ.

Пачхьалкхен планаш хIара бетт-бетта тIеххкоачашъю заводо валови товарни продукци арахецара а иштта продукцена реализаци яра а. Машинашъечун Ден сийна лелаеча социалистическа яхье коллективага йиш хулийтаргья керда производственни толамаш даха а къахьегама темпаш тешшаме лакхъе а. Цу шоай цIейна къахьегама доккхий толамаш а доахаш накъаваха гIерташ ва хIара красномолотовец.

К. СОКОЛОВ.

Лаьттан ченаш тохкаш

Сийлахь - боккхача Октябра 57 шу дизара сийна дика къахьегама совгIат кийчдеш я бурув деттара балхий Старогрознески управлене цIи хезача мехкдаьтта гучадоахачун, Хайн-керте эггара хьалха меловни мехкдаьтта лехачун, коммуниста И. М. Шуликина кулгалдеча бурувдеттарий бригада. Ханал ши ди хьалха бурув тоха йолайир цо проектни кIоаргал 5800 метр йола «Минеральная-1» яха скважина. Из цу майда тIа шоллагIа скважина я. Иззал кIоарга бурув тохаш я 69-гIа скважина а.

Керда скважина яккхара хьалхара метраш кхьчар сменни мастера В. Варычева кулгалдеча сменага, цул тIехьа яр А. Федюнина коллектив а. Дика болх бу бурувдеттарий гIончаша Бекбулатов Майрбекеи, Дахшукаев Баудинеи, кхычари. Лаьхерча горизонташка гIолла бIаьш метраш бурув теха баьннаб уж.

— Ер бутт чакхбалалехьа планагIа лаьрхIача 1420 метрана метта 1600 метр бурув тоха лаьрхIа ба мехкдаьтта лехараш, — йоах Старогрознески УРБ № 2 йолча районни инженерно-технологически служба начальника Александр Борисович Молхозова.

Мехкдаьтта кердача майдашкара кхы дIахо а лохаш да.

А. ТИЩЕНКО.

ШЕРА ПЛАН— ИТТ БЕТТА

Дика къахьегаш ба укх шера ийс бетта план 3800 центнер йолча пачхьалкхенга бархI бетта 3865 центнер шура елла Шалински района Ленина цIерагIча колхоза хьайбаш леладераш.

Къонача специалиста Шавлаев Макана кулгалдеча шурий ферме 950 бежан да, царех 287 етт ба. ХIара кхоабача Iаттагара бархI бетта юкъера лаьрхIача 1750 килограмм шура яьккхай хьайбаш леладераша, дIадахача шера бархI бетта яьккха хинначул 450 килограмм дукхагIа.

Укхаза лерттIа Iунал ду доахана. Дийнахьи буси цхьан Iатта 60—70 килограмм баьццара доакъар (аьта моша тIадам е люцерна) лу, цул совгIа яьккхача шурий хIара килограмма лаьрхIа 400 грамм концентрированни доакъар тел.

Денгара денга хьоккхамаш лакхдеш къахьега хьайбаш леладерашта новкъостал ду шерра яьржача социалистически яхьо.

Дукха ха я доярка Октябрьски Революце орден лелаеча Айдамирова Мингас, Къахьегама ЦIеча Байракха ордена кавалера Бугаева Меданата шоайла яхь лелаю. ХIаране безам ба толам баккха. ХIанз хьалха Айдамирова Минга я. Шера планагIа 1850 килограмм яккха езача бархI бетта хIара кхоабача Iаттагара 2400 килограмм шура яьккхай цо. Дийнахьи буси хIара Iаттагара 10 килограммал кIезигагIа йоацаш шура йоаккх доярка.

Дукха тIехьайисаяц ший новкъостал Бугаева Меданат а. БархI бетта хIара кхоабача Iаттагара 2142 килограмм шура яьккхай цо.

— Мингал тIехьа ца йиса дага я со, — йоах Меданата. — Шу чаккдала йисача юкъа цул хьалхаяла хьожаргья со.

Иштта дика къахьег къонача доярка Ахмадова Майсас а. БархI бетта кхоачашъяьй цо хIара кхоабача Iаттагара шура яккхара шера план. ХIаьта цу хана денз пятилетка пхелагIча шера чотах болх беш а я.

Хьинаре болхло хилар тарра белгалваьннав Iаьсий леладер Ибрагимов Вахид. Бихь бутт баьнна Iаьсий хьа а ийдеш уж бархI бутт баллалца кхоаб цо. Дийнахьи буси царех хIаранена 500 грамм дулх тIаккхетийт.

Йоакхо яьй боахаме хьайбаш леладерий балхацара моральни материальни безам совбаккхара а. ХIара итт дийнахьа баьча балха итог ю. Хьалхле яьккхача доярканa 15 сом карара кара тела цIе вымпели лу. ХIаьта шоллагIа моттиг яьккхачоа 7 сом, кхоалагIаяр — 5 сом лу. Дулх тIаккхетийтара бетта план тIеххкоачашъяьча бежа Iуна 20 сом лу.

— Пачхьалкхенга дулх, шура йохкара шера план итт бетта кхоачашъе дага да тхо, — йоах ферма заведующе Шавлаев Макана. — ХIаьта лаьрхIар кхоачашдара беррига низ тIабахийта къахьегарг а да.

А. БАРЗАНУКАЕВ.

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагI. 24 сентябрь 1976 шу.

БУРУВДЕТТАРАШТА ДОЛЧА НОВКЪОСТАЛА

Малгобекски геофизически база каротажни партеша чIоагIа новкъостал ду бурувдеттараштa мехкдаьтта тахкара. Уж го йиш я вежарашха йолча республикашка: Черсий-Балкхарой, Къилбаседа-ХIирий, кхыча республикашка.

Буровойшка каротажникаша перфорацеш ю, тайп-тайпара электрометрически балхаш чакхдоах. Цхьайола моттигаш нийслу бурувдеттарий бурильни инструмент дIалоацалуш, мелла чIоагIа низаш оарцагIдахарах из хьайоаккха ца луш. Из санна гIулакх нийсделча царна новкъостала боагIа геофизикаш. Цар бурильни инструмент дIалаьца моттиг эккха а эккхийте мукъайоакк из. Лоаша аьлча геофизикаша бе беза болх дукха ба. ХIаьта геофизбаза коллектив толамца лоархIаю шийна хьалхашка латтача декхарех.

Ер шу долалуча хана цо социалистически декхараш тIаийцар шера план 27 декабре кхоачаш а еш, планал совгIа 5 эзар сома маьха балхаш де. Уж декхараш база болхлоша толамца кхоачашдеш да. Хьалхарча ах шера планал совгIа цар чакхдаьха балхаш 20 эзар гаргга сома маьха хилар.

Укх шера июль бетта къаьстта чIоагIа бехктокхамен лоархIамен декхараш кхоачашде дезаш хилар геофизикаш. Цар дукха балхаш дир тохкама № 919 йола скважина йоаккхача. Малгобек-Вознесенски яхача моттиге эггара кIоаргагIа йола скважина я из. Цига де дезаш хилар дукха тохкама балхаш. Уж балхаш толамца чакх а даьха цар дIахьекхар бурувдеттарашта цига мехкдаьтта доаллаш хилар, аьлча юрски тIоанашка «Iаьржа дошув» хилар.

Геофизикаша деш дола балхаш дийца а варгвоацаш чоалхане да. Уж шоай балхах дика кхеташ хилари царгара яр кердагIйола техника хилари да цар аьттув боалилга. ШерагIера шерага кIоаргагIа хул скважинаш йоахача тохаш дола бурув. Цунга хьежжа йоккха хул бурув тохачара температура, давлени. Иштта долча хьалашка чIоагIа новкъостал ду кердача технико, Iилмо. Масала, «Геофизика» Iилмантохкама института «Къилбаседа-Кавказа отдела Iилмахоша кийчъяьй БК-БКЗ яха прибор.

Геофизбаза болхлоша «хьаькъалера» прибор оал цунах. Ши бIаь градус температуреи эзар атмосфер давлении йола моттиге пайда эца йиш йолаш я из. Хьалха дIаяхача хана из прибор хьанлехьа каротажни балхаш деча хана скважинча Iочуяхийта езаш хулар массехк прибор. Цул совгIа царех хIараяр къаьст-къаьста Iочуахийта езаш хулар. Уж хален чоалханеи балхаш дар, дукха къахьегам, балха ха дIайохийтар цига. Тохкамаш деча хана болх ца беш латта езаш хулар скважина.

ХIанз хьалха пайда эцаш хиннача массайолча приборашта нийсса лоархIаш я БК-БКЗ яха прибор. Каротажни балхаш деча дIайохийта хан болх ца беш латташ скважино йоаккха хан дикка кIезигъеннай, геофизически партей балха овсарле лакхъеннай. Радиоактивни каротажа балхаш дара цхьаьккха РКД яха керда прибор кийчъяьй геофизикашта. Хьалха хиннача къаьнача приборел дуккха дикагIа йоккха температура лов цо. ХIаьта 1500 атмосферага кхаччалца йола давлени а лов цу прибоpo. Уж приборaш дика йовз геофизикашта, цудухьа из еха моттиг нийсъелча сиха ремонт а йийя нийеденна кхоачамбоацар сиха дIадоакх.

Малгобекски геофизбаза коллективо дукха новкъостал ду Къилбаседа-ХIирий комплексни геолого-разведочни экспедице болхлошта. Каст-каста цар хьех вай каротажникаш шоай экспедице объекташка электрометрически балхаш дара. Цкъа биса а царна новкъостал де ца болхаш бисабац вай геофизикаш.

Творчески балха тIа дика толамаш даха вIаштIехьдоалийт геофизбаза партешта юкъе яьржача социалистически яхьо. БархI бетта план 107,2 процент кхоачашъяьй база коллективо. ПланагIа лаьрхIачул совгIа чакхдаьха балхаш ворхI эзар гаргга сома маьха да. Цхьан сага дIалаьрхIача базе лаь балхаш 6302 сом мах болаш да, заданегIа де дезаш хиннараш 5876 сома маьха мара доацача. База коллективо пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа баь пайда 4331 сом да.

КарагIдаьнначох кхоачамбаь Iеш оамал яц геофизикий. Цар тIагIертта къовсам лоаттабу пятилетка къоастамбеча шера плани тIанийца социалистически декхараши тIеххкоачашдара. ХIанз № 1003 йолча скважине каротажни балхаш деш ба уж. Цун кIоаргал 5216 метр я. Цу буровойе геофизикаша цементни тIий оттадаьд, хIанз 4952 кIоаргачара тIоанаш лелхийтара дола балхаш деш ба. Шоай керттера балхаш дешшехьа Iана замалахь балхаш дара кийчо еш а ба уж. Массайола участкаш хIаналехьа дукха хIама ца эшаш кийчъяьй.

М. ДАСКИЕВ.

ДИНАЧА НАХАХ

КЪАХЬЕГАМО ХОЗДУ ВАХАР

Ший вахар лаьттанца дийцад Алиева Кхокхас. Цунна дукха беза цунцара къахьегам, лаьттан хам бу кхалсага. Ший хьаьналча къахьегамца хьоаст ю из.

Ер цхьайтталагӀа шу да Алиевас Шалински района Куйбышева цӀерагӀча колхоза шекара свекла кхею. Цу хана цун беркатерча кулгаша хьалкхе а яь паччахьалкхенга дӀеннача шекара свеклах даькхха шекар БӀачи-Юрта бахача цун юртахошта дукхача хана тоъаргдар.

Цхьаккха шу дӀадахадац Кхокхас шекара свекла яккхара цаӀ-ах план кхоачаш ца еш.

Из наха езаш, лоархӀаш хилар, наьха уйла къахьегама тӀаерзае из ховш хилар тергал а деш дӀадахача шера колхоза правлене звеньевой хьожайар Кхокха.

— ЛоархӀаергйий-те со цу балхах, — аьлар цо.

— Цунах тхо тешаш да, эшача хӀаман оаха новкъостал дергда, кхера ма кхера, — аьнна цун сатедир колхоза председатела Багашев Хьалида.

Пятилетка кхоалагӀча, хоадамбеча шера 25 гектар шекара свекла тӀачӀоагӀийр цун звенона. Звено членаш вӀашагӀ а техи шекара свекла кхеяра шоашта хьалхашка латтача декхарех кхебир Кхокхас. Шоай низ а торонаш а тахка а техка цар социалистически декхараш тӀаийцар цхьан гектара тӀара план 190 центнер йолаш 250 центнер шекара свекла яккха.

Уж белгалдаь декхараш кхоачашде кӀезига къахьега дийзанцар. Шоашта тӀачӀоагӀъяьча участкашка органически, минеральни удобренеш йохкаш ледарло ца йоалийташ къахьийгар. Шекара свекла кхеяра говзал лаккхйир лаьрхӀа вӀашагӀъеххкача агротехнически курсашка.

Механизатораша лаьтта кийчдеш а, фу дӀадувцаш а хаддаза кхашка хулар шекара свекла лелаераш. Агротехнически бокъонаш лерттӀа кхоачашйой хьожар.

ТӀехьа ца доалийташ ший ханнахьа нийлхйир, оасар дир звено членаша шекара свеклана. ХӀаьта иштта подкормика а йир.

Звено члений деташ деладеш дар хьахинна беркат. 25 гектарах хӀаране тӀара 300 центнер мерза овлаш даьхар. Из планагӀа лийрхӀачул 110 центнер дукхагӀа яр. Цхьабакъда, Алиевас ший гектара тӀара 510 центнер яьккхар.

Из толам баккхарах соахка КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома Сийлен грамота елар Алиева Кхокхийна.

Пятилетка къоастамбеча шера цун звенос 26 гектара тӀа кхею из маьхера культура. Укх шера хӀара гектара тӀара 280 центнер шекара свекла яккха социалистически декхараш тӀаийцад Алиеваси цун новкъосташей. Колхозе массарел хьалха шоза оасар даь, нийлхъяь баьлар уж. Овсаре къахьийгар шекара свекла лелаеча Хиариева ЦетӀинас, Саниева ХӀижана, Косумова Тамаре, Тарамова ТӀауса, кхыбараша.

ХӀанз берриге теркам тӀабахийтаб звено членаша дикал ца йойташ шекара свекла хьаяьккхачул тӀехьагӀа улла ца еш паччахьалкхенга дӀакхачийтара.

А. НУКАЕВ.

Из ший тайпара концерт дар. Цу дийнахьа Грозненски района «Советская Россия» яхача колхозе тракторно-кхаш леладеча бригаде хьоашалгӀа бар Староатагински культура ЦӀен агитбригада доакъашхой. ХьалхагӀа а хиннаб уж цига. Массаза а цар концерташ цига толамца чакхдийнад.

Цу бригада бригадира РСФСР заслуженни механизатора Исраилов Султана кулгалдеча кхаь экипажах хӀарано дийнахьа планагӀа кхаь гектара тӀара чуя езача пхе гектара тӀара чуэц хьажкӀаш. ХӀара гектара тӀара 65 совгӀа центнер хьажкӀаш йоах.

ХьажкӀаш чуэца йолаяь дукха ха яц, бакъда, хӀанзале бӀаь совгӀча гектара тӀара из чуийца яьннай бригада. Уж тӀехдика толамаш доахача комбайнерашта С. Заурова, Л. Магомадова, М. Хотиева, трактористашта В. Жабалина, С. Дудаева, А. Астамирова, йол вӀашкаоззача Х. Мукушевайна, З. Шаевайна, иштта «Советская Россия» колхоза дукха кхыболча къахьегамхошта хетадаьдар артисташа шоай концерт.

Самодеятельни артисташа М. Такаева, М. Киримова, А. Джабраилова, Р. Хасаева, Т. Везирова, Х. Борзигова, С. Мехтиева хьажкӀаш лелаераша халхараш дир, иллеш даьхар, арахийцар «Молния» яха листок, лекци йийшар.

СУРТА ТӀА: илли оалаш ва Староатагински культура ЦӀен методист Тахаев Махьмуд.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

Коммунистех дола дувцараш

МАССАНЕ СИЙДЕШ

— Кхоаччара гаргара саг санна дукха еза я тха коллективе Эмилия Мударовна, — аьлар машиннаькъа Грозненски отделене аппарата месткома председатела Дулин Александр Дмитриевича, — Ниййсархой дика новкъост, зӀамагӀчар хьехархо я из.

25 шу да Алиева Эмилияс машиннаькъа тӀа болх бу. Эггара хьалха из балха яхар Акмолинск станце товарни кассир йолаш. Атта болх бацар из хӀаьтта кхийнача гӀалгӀай йоӀа. ХьатӀайоагӀача а дӀайохийтача а поездашта ханнахьен нийсен документаши оттае езар. Цунах тийша дар уж совлен сайца ца латтийтар, царга шоай ханнахьа никъ байтар. Бакъда шийна тӀадиллача гӀулакхах дика лоархӀайора из. Цо ха а низ а кхобацар ший болх лерттӀа бара. Атта яьккханцар Алиевас Акмолинскера машиннаькъа техникум а.

ПоккхагӀйолча Эмилийй 14 шу а долаш ялх бераца мар венна йисар цун нана Халчшат. Цу хана Акмолинск станце болх беш хиннача ший вошас Аюпа дӀайигар из ший бераш а тӀехьа.

— Дуачоа а дувхачоа а низкъала ха ма ярий из, — дувц Эмиле. — Наьна веший низ кхачацар тхо а ший дезал а Ӏалашбе. Цхьаккха балха говзал йоацача, дешанза йолча тха нанна хӀама карагӀдалацар. Лазар кхийтар тхох. Со мара йисанзар тха ялх берах бӀаргех тӀадамаш Ӏодоладелар Эмилена.

Иштта йиса ший йиший йоӀиг машиннаькъа техникуме деша хоаю Дахкильгов Аюпа. Цо из йисте а йоаккх геттара дика дешаш. Техникуме дешаш йолаш а станце болх беш а нахаца барт товш, царца Ӏимераа хиларца белгалйоал Эмилия. МоллагӀа а шийна тӀадилла гӀулакх бехктокхаме хеташ дизза чакхдоакх цо. БоккхагӀчаргара хьехам а эцаш, ший балха говзал шаьръю. Бера хана дена коммунистически идеяшца кхетам луш кхеъ гӀалгӀай йоӀ ленински парте мугӀарашта юкъейода.

— Са да коммунист вар. Из граждански тӀем тӀа хьинаре дакъа лаьца саг вар, — дувц Алиевас, — Цо тхона, бераштa, дувцар Ленинах, партех, Советски Ӏаьдалах. Дег чу ювшар царех йола дика уйлаш, коммунизма гӀулакха тешаме хила яхаш хьехам бора...

1957 шера Грозне машиннаькъа станце товарни кассир йолаш балха йода Эмилия. Ший шера бу цо из болх. Балхах дика кхеташ йола Алиева 1960 шера Грозне машиннаькъа отделене аппарате болх бе дӀачуюг. Юххьанца из хул информаце инспектор йолаш, тӀаккха — коммерчески ревизор. Из машиннаькъа доладаь керда гӀулакх дар. Хьалкъа боахама мухь ханнахьа дӀакхачийтара, из станце хьаккхьачача, гоа ца байташ заказчикага дӀабахьийтара, тӀера ца боалийташ лорабайтара, вагонаш ханнахьа йоттара а йоассаяра а станцешка тӀахьожам лоаттабеш хул из. Бехктокхаме а чоалхане а бар из болх. Бакъда Алиевас биззa кхоачаш-м бора. Эггара низкъала дола гӀулакх тӀадуллар кулгалхоша хьинар долча цу кхалсага. Уж бӀубенна бар коммуниста шийна тӀадилла декхар юкъагӀа дутарг ца хиларах.

Хьалха латта болхло хиларах тарра цун цӀи дика дӀайовз болхлошта юкъе, сий ду. Дукхаза кхайкадаьд цунна баркалаш, сийлен грамоташ, кхыдола совгӀаташ тийнад.

ТӀехьататта йиш йоаца, ший ханнахьа чакхбаккха беза, цӀенхашта бола болх беше а Алиевайна массаза а ха кърайоагӀаш хиннай общественни вахара юкъе доккха дакъа лаца а. Из кхоза хержай Грозне городской Совета депутаталла. Бюджетно - финансови комиссе член а йолаш, дизза кхоачашдаьд ший депутатски декхараш, харжархой наказаш, цар хьашташ кхоачашдаьд.

Боккхача бехктокхаме гӀулакх да хӀанз цо кхоачашдер а—из машиннаькъа Грозненски отделене инженер-экономист я. Массаза санна Эмиле кӀезига бац юкъара болх хӀанз а. Из партбюро секретара заместитель я. Алиевас хьинаре дакъа лоац шоай коллектива меттел города а республика а общественни вахара юкъе. Эмилия облсовпрофа член. Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча суда халкъа заседатель я. Массанахьа а кхача кхув цун.

Нов. Алиевас доккха новкъостал ду къопача коммунистий политически сакхетам лакхбара. Ше беча балхаца, партийни вахаре ше лоаца дакъаца, производстве а цӀагӀа а моральни дика гӀулакхаш доахкаш хиларца хьоккхам тел цо царна.

Дукха ха йоаццаш арабаькхача Белоруссе партийни организаце идеологически кадрашца беча балхах болча КПСС ЦК соцамо дӀадех коммунистически кхетам балара берригa болх тоабелга, — аьлар Алиевас. — Из йӀаьххача хана лаьрхӀа, советски наьха политически кхетам лакхбара тӀадерзадаь боккхача лоархӀаме документ да. Цудухьа цу соцамца хьалхле а лелаеш, бе лерхӀ тха коммунисташа коллективе беш бола берригa кхетама болх.

Ше производтвенни общественни болх бора яхаш, Эмилияс эсала дитац дезала гӀулакх а. Из ший цӀен йизза йола фусам-нана я.

Ше хьабенача цӀенача, ниййсача новкъа гӀоргйолаш кхетам лу Эмиле ший йиӀига Лиляна а. Лиля зӀамига я, из школе деша ягӀа, дика а деш. Ше комсомолка хиларах тарра цо дакъа лоац школа общественни вахара юкъе.

Ю. ЮСУПОВ.

СУРТА ТӀА: Алиева Эмилия.
И. ПЛИЕВА сурт.

ІАЛАМ ТОАДАР

ХӀанз хьайбай боахаме пайда эшача доакъарий эггара кӀезигагӀа кхойнча а кхоалагӀа тоний кхое йиш хургья — продуктивность эша а ца йолийташ, нагахьа санна хӀанз 34 шу даьннача селекционера, юртбоахама Ӏилмай кандидата Виктор Шевцова хьадеш латта дукхха лизин йоалла маькха сорташ кхашка кхоаче. Краснодарски юрта боахама Ӏилматохкама Института мукха селекце лабораторе заведующи ва из.

Лизин — протеина, вешта аьлча растительни белока эггара пайданегӀа йола селекци хьахулийтача, шоашта нийсса кхы цхьаькхаш йоацача бархӀ аминокислотех цаӀ. Шийца нийсса кхы цхьаькха яц оал цунах из дийнача организмо къаьстта чуэца йиш а йоацаш, доакъарца цхьана юаш йоландаь. Организмана эшшача боараме лизин Ӏоаяра (нагахьа санна рационаца из кӀезига хилча) хьайбаша шоашта эшачул дукха а дукхагӀа дуъ доакъараш: шура луча доахана 30—35 процент, хӀаьта чуоттаяь хьаккхарч кхоабаш хилча — кхиметтел 40—45 процент а. Бакъдар аьлча, промышленносто арахецаш йола синтетически лизин тоха-м йиш я доакъарех, цхьабакъда из маьхаеза я. ХӀаьта из маьхера аминокислота яхоачам хиллал йоаллаш йола доакъарий культураш кхееш дукха а дарегӀа, аттагӀа, юххера а, естественнегӀа я.

Из теркал а деш, вӀашагӀъэдара керттера материал а хинна дӀаотталургдолаш дола мукхаш тайп-тайпара сорташ Ӏаламера леха баьннаб Ӏилмахой - селекционераш. «Хайпроли» яхаш цӀи а йолаш мукха цу тайпара сорт корадаьд дунен коллекцера Эфиопера даьннача тайп-тайпарча мукхашта юкъера. Стандартни, Къилбаседа Кавказе районированни мукха сортий фийгех 10—13 процент протеин йоалл, хӀаьта лизин яллац царех 3—3,5 процент мара. ХӀаьта эфиопски сортах лаьца аьлча, цу хьокхамаша дукха а лакхагӀа йола цифраш лу — йоагӀачунца нийсйича — 16—18 а, 4—4,6 процент. Цхьабакъда «хайпроле» хьувкъам геттара эсала хиннаб — районированни сортел пхи процентал лакхлац из. Цу тӀеххьарча гӀулакхо селекционераш тӀехьашка баьхабаш: шийх боалла боккха пайда лакха хьувкъам болча сорташка цуна дӀабалийтара мара нийшаяц царна «хайпроли».

Дукха лизин йоалла сорташ хьадара хьалхара этап чакхъяккхара — тешаме дукха лизин йолла нийс лини хьаяра пхи шу ха ийшай Виктор Шевцовна. Контрольни питомнике укх шии шера вӀаштта цу линешкара доахаш латтача ялатах 14—17 процент протеини 4—4,6 процент лизини йоалл. ХӀанз юххейиса, цхьабакъда Ӏалаьмате хала духьале я эшае езаш — хӀанз укх сахьата массазарча районированни сорташца нийсбича 70 процентал лакх ца луш бола тоъал лакха боаца хьувкъам. ЛаьрхӀар кхоачашдулургхиларга догдоахаш ва Ӏилмахо, хьахинна линеш лакха хьувкъам телача сорташца вӀашагӀа а эяь.

Эфиопски сорт юкъе долча селекцех пайда а эцаш, Виктор Шевцова цу цхьан ханна хаьлга химически веществашца воздействи ю цо тӀехьенга телаш йола белгалонаш эшшача оагӀорахьа хувцар духьа. Цу тайппара Ӏилмахочун вӀаштӀехьдаьннад «призыв» яха, доккхий лизин дукхагӀа йоаллен массаьарчул шозза доккхагӀа долен фийгаш тела мукха керда сорт хьаде. Цу тайпара ялат а дехкаш хьайбаш кхаьбача дулх 15—25 процент дукхагӀа тӀакхет.

Юрий ДЬЯЧКОВ,
Краснодарски юрта боахама Ӏилма - тохкама института вокххагӀвола Ӏилман болхло.
(АПН).

Ялат дӀаде доладаьд

Укх шера 9800 гектара тӀа дӀаде лаьрхӀад гурахьа дув ялат. ДӀадувш дола фу цхьоалагӀча класса да.

Лоашача агротехнически хана лаьттах фу дӀадоллара дика кийчо яь укх деношка шоай агрегаташ кхашка араяьхай совхоза механизатораша. Шовзткъе итт сеяльщика юкъе шерра социалистически яхь яьржай. ХӀара дийнахьа керда коталонаш йоахаш белгалбувл трактористаш. Ялат дӀаде доладаьча хьалхарча деношке а социалистически яхье хьалхара моттиг лаьца агротехника бокъонаша дӀамадеххара лаьттан фу дӀадоллаш къахьег механизатораша А. Газиева, И. Начиева, кхыбараша. Царех хӀаране дийнахьа 35—40 гектара тӀа ялат дӀадув.

Механизатораша лаьрхӀачох 10 октябрь тӀакхоачаш ялат дӀадийна дарга.

А. МАГОМЕДОВ.

ТӀАДОАГӀАЧА ШЕРА ЧОТАХ

Карабулакски бурув тохара балхий управлене дикагӀчарех лоархӀаш я буровой начальник Н. Ф. Косьяненко керте латта коммунистически къахьегама сийлен цӀи лелаю бригада. Первомайске мехкдаьтта доалла керда моттиг тоххача № 14 йола скважина йоаккхача бурув тохаш я из. Дукха халонаш нийслу цига бурув тохача. Цхьабакъда, шоай декхараш толамца кхочашдеш ба бригадера бурувдеттараш. Скважина йоаккхача тохаш дола бурув 3409 метр кӀоаргденнад. Эггара хьалха теха 2950 метр бурув паччахьалкхен план 7,5 процент тӀехкхоачаш а еш техар цар. Цудухьа 9 эзар сом преми елар бригадана.

Цу бригаде уж къахьегама толамаш доахача дика болх барца белгалбаьнна ба бурувдеттараш Харсиев Ахьмад, Столбовский Михаил, бурувдеттарий гӀончаш Хамхоев Махьмад, Путырский Владимир, Соколенко Василий, слесарь Забабурин Василий, лаборантка Мартынова Людмила, кхыбараш.

Бурув тохара шера план укх деношка кхоачашъяьй бригадас. Из кхоалагӀа бригада я Карабулакски бурув тохара балхий управлене шера план кхоачашъяь.

А. БАКАЛЮК.

Юртарча къахьегамхошта

«Сельские зори» яха зональни журнал хьаделлалу Къилбаседа-ХӀирий АССР хьаяь 50 шун ХӀирийче Россех дӀакхийтта 200 шун дизара хетаяьча материалашца. Цу подборкана кӀал я КПСС Къилбаседа-ХӀирий обкома секретара С. Шинкоренко. Моздокски района «Красная Осетия» яхача колхоза председатела Х. Хугаева, кхыбарий статьяш.

Дешарий теркам тӀаозаш я «Пятилетка темпаш» яхача рубрика кӀалхара материалаш. Пятилетка диълагӀча шера хьалхарча ах шера Къилбаседа Кавказен Центральни Ӏаьржача лаьттай зонен республикашкен областашкен карагӀдувларех лувш цар тӀа.

Хьайбай боахам промышленни ларда тӀа баккхара дукха болх бу Нохч - ГӀалгӀайчен Дагестанен. Къаьстта теркам тӀабохийт боахама чухь специализаци яра. Боахама чухь специализаци ярах, цунах боалача пайдах дувц Дагестански АССР Гунибски района Омарово-Чехске цӀерагӀча колхоза керттерча экономиста «Путь к успеху» яхача статья тӀа. ХӀаьта иштта хий дехкарах боала пайда бувцаш материалаш я.

Цхьалолча боахамашка дӀаде доладаьд гурахьа дув ялат. Из агротехнически хана чакхдаккхар боккхача лоархӀаме да.

Теркам тӀаозаши пайдаен я Нохч - ГӀалгӀай АССР Сунженски опытно - мелиоративни пункта юртбоахама Ӏилмай кандидата Л. Аристовой «Ялат листа хилара Ӏоткъам», «Экажевский» совхоза керттерча агронома С. Шадыжевен агронома А. Газдиевен «Удобренеех боала пайда» яха статьяш, кхыяраш а.

С. ЧЕРВОНЫЙ,
«Сельские зори» яхача журнала вокххагӀвола редактор.

МОЛДАВСКИ ССР. ИйслагӀча пятилетка шерашка итташ эзараш гектараш тӀа керда хьу дӀаегӀай республике. Къаьстта уйла тӀайохийт мехах кхаш лораду хьун оасаш дӀадогӀара. Цу гӀулакха вӀашагӀдехкад лаьтта оахача низ болча техникацей хьу дӀаювгӀача машинашцей кийчдаь доккхий механизированни боахамаш. Городашта гоннахьа дӀайогӀаш латтача хьун паркашка керда гаьнаш кхаьчай — кормами дийхки, кӀайдакх а цӀе наж а, сибирски лиственница. Шерра моттиг хьалаьца аьлешта, босешта тӀайолаеннай «баьццара цех», кхыметтел днепровски оагӀошца а лу хьун мелиоративни балхаш. Хьу лелаераша са ца кходеш беча балха боккха мах баьб — республика «баьццарча цеха» 74 болхлочоа орденаши медалаши еннай.

Молдаве Ӏалама беркат лорадеш латт 600 эзар совгӀа энтузиасташ — Ӏалам лорадеча общества членаш. Цар клубиеш, луковицаш гулъю, «оалхазарий денош», «хьун кӀираш» дездельге вӀаштӀехьдоах хьайбаштеи оалхазараштеи мехкал ца хилийтара боккха болх бу. Молдаве хьунашка дӀаӀемад къоарзен аьсален саьрч, акха котамаш, дебаш латт хьун хьакхарчий Ӏулаш.

Сурта тӀа (аьрдехьара аьттехьа): керда хьу дӀайогӀаргйола моттигаш белгалъеш ба Каларашски лесхоззага болхлой М. Хандусенко, И. Кожокарь, В. Дроздов.

А. Симановске сурт.
ТАСС фотохроника.

Вагонникаш — къахьегама вахте

ХӀара денна шерагӀа яржа Грозненски депо къахьегамхошта юкъе ийслагӀча пятилетка диъвлагӀча, къоастамбеча шера план ханал хьалха кхоачашъяр духьа лелаю социалистически яхь. Укх деношка цехашта юкъе лелаьча социалистически яхьа итогаш йир депо кулгалхошей профсоюза моттигерча комитетой. Социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай хица-Ӏанарца цистернаш цӀенъеча станце.

Мехкдаьтта продукташ чуйотта цистернаш кийчъяра 8 бетта план 102,6 процент кхоачашъяьй коллективо. Къахьегама овсаоле лакхъяра план 14 процент тӀеҳкхоачашъяьй, хӀамай кхомбари хьурматдари духьа хьинаре къовсам лоаттабаро йиш хилийтай 10 эзар совгӀча сома маьха материалаш кхое. Коллективо баьккхача цу толама юкъе доккха дакъа лаьцад цистернаш юлаш болча Нушаев Мухьмада, Алиев ЯрагӀе, Выпрышкин Федора, слесараша Эздиев Мувсас, Моисеев Владимира, кхычар.

Грозчерча станце технически тӀахьожам лоаттабеча болхлоша кхозза дукхагӀа кӀезигьялийтай технически кийча ца хиларах составашта юкъера йоаха вагонаш. Вагонех пайда дикагӀа эшара план байнача бетта 107 процент кхоачашъяьй, къахьегама овсарле лакхъяра план 11 процент тӀеххкхоачашъяьй.

Пункта болхлой вахара закон а хинна дӀаэттад материалий кхомбелген хьурматделген. Цу бахьанагӀа депо копилка чу тессад кходаь 7 эзар совгӀа сом.

Социалистически яхье къаьстта хьинар долаш хиларца белгалъяьннай Новиков Константин керте латта вагонашка хьежарий комсомольско - кагирхой смена. Хьинари хан ца кхоеш цу смене болх бу вагонашка хьежаш волча нов. Мамонкова, слесараша Мадаева, Асланбекова, Епифанова, дукхача кхычар. Социалистически яхье шоллагӀа моттиг яьккхай коллективо.

Хьинаре къахьег кхыча вагонникаша а. Укх деношка «Молни» арахийцар укхаза. Цу тӀа хоам бора, станце вагонаш дукха гулъялар бахьан долаш маневрови балхашта чӀоагӀа новкъарле еш хиларах. Сагота баь хоам Ӏобийшачул тӀехьагӀа депо электросварщикаша дош делаэ вагонашта сихен дикен ремонт ергья шоаш, аьнна.

Шоай дош сийленца кхоачашдир кагийча наха. Смена чакхъялалехьа 62 вагон — нормал кхозза дукхагӀа тоайир цар. Смена чаккъяьнначул тӀехьагӀа юхе а Ӏийна кхы а 83 вагон тоайир цар.

Цу тайппара, цхьан-шин дийнахьа халача хьала кӀалхара байлар вагонникаш. Царна юкъе къаьстта белгалбаьннараша ахчан премеш елар.

Къахьегама хьинар чӀоагӀа йидаь къахьег вагонни депо коллективо укх деношка. Сийлахь - боккхача Октябра 57 шу дизара сийна къахьегама вахте эттаб къахьегамхой.

А. ГЕННАДИН.

Азена — машари кхерамзлеи

Укх шера 25—27 сентябре «Азера машари кхерамзлеи бахьан долаш къовсам лоаттабар — хӀанзарча хана сагота гӀа дола декхар» яха дош дувца Самарканде вӀашагӀкхетаргья дунен халкъашта юкъера общественность. Из вӀашагӀтох Азен Африкан мехкий солидарноста Советски комитето машар безача низий Дерригдунен конгресса рекомендацешкеи Азен Африкан халкъий солидарноста Организаце чакхдоахача гӀулакхий программагеи хьежжа. Самарканде вӀашагӀкхетача дакъа лоацаргда Азе мехкашкарча боккхийча политически общественни деятелаша, Ӏилмахоша, дунен халкъашта юкъерча демократически организацей викалаша. АПН корреспондента Никита Пономарева оргкомитета председателагара, СССР Ӏилмай Академе всеобщи исторе Института директоргара академикагара Евгений ЖУКОВГАРА дийхад массеха хаттара жоп лулга.

— Хьона хетачох массане а юкъара машар чӀоагӀбара малагӀа лоархӀам ба Азерча коллективни кхерамзлен система?

— Дерригача дунен тӀарча адамех тоъал дукха нах баха азитски мехкаш империалистически низий агрессивни колонизаторски политика объект а йолаш хьадаьккхад дукххача шерашка. Цу континенте даим йиттад халкъашта чот-са яь варгвоацаш дукха эзаши саготонаш тӀаккхоачаяь ца Ӏеш, массаза а хӀана хиннадац аьнна азиатски мехкаш кортамукъаленах дахара, цар къаман рузкъаш кхыча мехкий капитало зӀакхахьара кхерамца дувзаденна а хинна тӀема довний кхераме кхуврчаш.

Азе герза низаца хьайпача моллагӀча довно, цу моттигера лоархӀаш мара из дацар аьнна, массаза а шийна чу боалла а баьб, дӀахо боалла а бу массане а юкъара дунен халкъашта юкъерча машара духхьал тӀа боагӀа кхерам.

Цудухьа, хила мадоаггӀара да, Азе юкъарча кхерамзлен система хьаяра идея тӀа-тӀа дукхагӀа хьаллоацаш хилар. Из идея чакхъяккхар эггара хьалхарча аргӀанна азиатски мехкий халкъий вахара хьаштаща махеттара хургдар. Иштта хинна а Ӏергдацар. Цо чӀоагӀъергьяр дерригача адамашта эшаш болча массане а юкъарча машара ларда.

— Из кхоачашдар духьа лоаттабеча къовсаме Советски Союзо лоацача дакъа миштa мах бу Ӏа?

— Советски Союз европейски хинна ца Ӏеш, азиатски а паччахьалкхе я. Дукххача азиатски мехкашца цо даьча паччахьалкхенаща, цар политически строй мичча бесса яле а, машаре, цхьатоорарча бокъонегӀа, вӀашийгӀойле йолча тайпара цхьана гӀулакхаш леладелга Ӏалашде лаьрхӀа долча договорашеи соглашенешеи, шеко йоацаш, новкъостал ду цхьаккха юкъера ца йоаккхаш ерригa азиатски паччахьалкхенаш чулоацаш йола юкъарча кхерамзлен система хьаяра идея дӀайоаржаяра. Дика довзаш да Советски Союзо социалистически содружества кхыча мехкашца цхьана Азиатски континентера, белгала аьлча Индокитаера, кхераме тӀема кхувраш дӀадоахача аьцан хӀанз лоацен доккха дика дакъа. СССР-о чӀоагӀа хьаллоац Азе юкъарча кхерамзлен система хьаяра идея.

— Хьона хетачох, Азе юкъарча кхерамзлен система хьаяр духьа лоаттабеча къовсаме азиатски мехкий общественностага кхоачар малагӀа дакъа да?

— Цкъа-дале, цу тайпара система хьаяиза яр ца хиларах дӀакхетабар; шоллагӀа-дале, тайп - тайпарча форумашка ювца а цул тӀехьагӀа азиатски паччахьалкхений йоагӀ-йоагӀаш йола правительственни органаш хьажа а йиш йола хьадда предложенеш кийчъяр.

— Дунен халкъашта юкъера юкъмоттиг лерттӀаккхарах фу пайда боал Азерча къоначa дегӀаухача паччахьалкхенашта?

— Цу массанена а саггота эш хӀанз царгара социально-экономически, культурни дегӀаахара программаш духьале йоацаш кхоачашъе, империалистически низаша йӀаьххача хана доал дар бахьан долаш нийсденна довзаш дола тӀехьадисаo дӀадаккха царга йиш хулийтаргйолаш бола чӀоагӀа машар. Азе юкъарча кхерамзлен система хьаяро, тӀема довнаш хьеде тарлуш дола кхувраш дӀадахара чӀоагӀа тӀойле ергьяр цу континента мехкий вахара ерригача оагӀошта, царга торо хулийтаргьяр тӀема гӀулакхашка дӀауха шоай рузкъа дикка кӀезигде, маьрша гӀирсаш хьаладарга кхы тӀа а ахча дӀаахийта.

— Бовзаш бола кхохкам Азиатски континенте хӀанз а латтара керттера бахьанаш малагӀаш да?

— Шаьра гуш да, цу районера шоай позицеш мелъяларца машар бе империалистически гӀоазарий безам боацилга. Азиатски мехкашта шоаща чухьарча реакце низех пайда а эцаш, империализмо ший низ кхоачар ду тӀа-тӀа чӀоагӀлуш йоагӀа халкъий къаман социальни кортамукъален процессе юхасоцае е юкъагӀъяккха гӀерташ. Империализмо къаьстта уйла тӀайохийт къамий кортамукъален, антиимпериалистически боламо доккхий толамаш даьхача Азиатски континента. Азе юкъарча кхерамзлен системе хьаярах, шеко йоацаш, империализмон неоколониализмон планета цу дакъа тӀа леладеча тийшача балхашта хьалхашка оттае духьале хургья.

— Хьона хетаргахьа, Самарканде вӀашагӀкхетар малагӀча лоархӀаме хургда Азиатски континентерча машара гӀулакха?

— Самарканде хургдолча вӀашагӀкхетаро лерхӀаэ Азиатски континенте юкъарча кхерамален система хьаяра мегаргдолча наькъий хьакъехьа хетачоа массе оагӀорахьара дагадалга да.

Азен Африкан мехкий солидарноста Советски комитет — вӀашагӀкхетилга дагадехар — азиатски мехкий прогрессивни общественноста авторитетни викалаша эай мехка Ӏилмахоший общественни деятелашеи цхьана Азе коллективни кхерамзлен система хьаяра идея тайп-тайпарча хьаддача аспекташка хьежарга а дӀахо из йоаржаяра гӀулакха юкъе шоашкера дакъа лацарга а догдоахаш я.

(АПН).

«СЕРДАЛО»
3-гӀа оагӀ., 24 сентябрь, 1974 шу.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

АДАМИЙ СИБАТЕРА ОАКХАРИЙ

Родриго Рохас — «Сигло» яхача газета керттера редактор, Чиле Коммунистически парте ЦК Политкомиссе член. Путч хиннача хьалхарча деношка фашистски аьхкаша лаца а лаьца. Сантьягорча стадиона концлагере чувехкавар из. Низаш деш, Іазап тІа-увттадеш Родриго Рохаса лоІам кагбе гІийртаб палачаш, шазза топаш тоха суд а хиннай цар цунна. Бирсача тоххамех сийленца чакхваьннав къонахчал дола чилийски коммунист. Юххера а хунта боадонера араэккхе вІаштІехьдаьннад цун. Дукха ха йоалаш Компарте ЦК Политкомиссе яьча решенегІа сагогонаш тІалатта шиї даьхе йита а йита дІавахав из.

Дешараш могаду оаха кепайоазон цердадарий Агентства кепатехa арадаккха кийчдеш долча Родриго Рохоса документальни книжка тІара цхьа дакъа.

Шийна хьулавалд моттиг лохаш аргентински посольстве дІачуводдача карабинераша лаьцачул тІехьагІа массехк ди доаллашехьа а стадионе воалавир Самуэль Рикельме. Іазап тІаувттадаьчул тІехьагІа Колинерча тІема-фегарча базе дІачувеллар карабинераша Рикальме. Инарала Ли бандиташа акхагІча тайпара низаш даьд коммунистически кулгалхочоа. 16 ди даккхийтад цунга дІадийхка бІаргаш а долаш, мадарра аьлча наб яйтанц, къизагІча тайпара Іазап тІалоатталаьд цунна. Стадионе из юха хьавоалаваьча хана тхоай эгІазал къайлаяхьа маганвар тхона. ХьалхагІа низ болаш, унахцІена къопаха хинна Рикельме ше мадарра дакъа дар. ІиндаргІана тара вар из, унзаре чІоагІа тишвеннавар, низткъа мара дІаволавала магацар, тІалоаттадаьча Іавапеи йийттан лераш яр цун дегІа тІара гуш. Стадионе цо даьхача хьалхарча деношка низткъа мара мотт хьалецар цун. Цхьабакъда коммунистически кулгалхо къонахчал доханза, дог дилланза вар.

Етташ даьча низех кхоачамбеш бацар тюремщикаш. ФунагІа даь а тхо кагде гІертар уж. Белггала аьлча, Самуэль Рикельме хьакъехьа аккеи зуламен провокаци йолае гІертар уж.

Стадионе политически деятелели профсоюзни е районни кулгалхоели совгІа ишта уголовни зумалхой а бар. Тlаккха цигача, Халкъа цхьоагІон правительства доалдаьча тІеххьарча шера лоархІамга диллача граждански авнацe шоллагІдолча гІулакха тІа хинна саг, вокх тутмакхех, новкъостех дІа а къоаставаь, наркотикаш йохкараш чубоахкача раздевалка чу кхессар. Цига тхьамада вар воча оагІорахьара вовзаш хинна, Сантьяго зуламеча дунен тІа кхераме йовсар, лочкъаьь хІамаш ийер, контрабандист хиларах гІорваьнна хинна «бож Каррера».

Тхо массава а Самуэла унахцІенони цун кхачани йоакхо еш вар. Лийцараштa юкъе хиннача лораша дІадийхар унахочоа шоаш тІабутилгя. Мукъабелар парна. Стадиона ерригача раздевалкашкен трибунашкен гІолла кІезиг-дукха а сом, шоколад, маькха чІегилг, лоацца аьлча, низаш тІалоаттадеш йохаяь цун могашал юхаметтаоттаяра новкъостал де тарлуш мел йола хІама лаха гІертар тхо. Цхьабакъда шоллагІча дийнахьа из тха гІо ца эшаш дІадийрзар гІулакх. ХІамилгаш телаш шоай тюремщикашта, шеко йоацаш, дегІала а баха, арара шортта продуктови посылкаш ийеш хинна раздевалкера «Самуэла «новкъостий» хьалха хиннача полице начальникаца кхача бекъа баьлар. Уголовникаша чІоагІа лоархІаш тІанийцар из шоашта хьалхашкарвар къонахчали депали дола саг, политически деятель, коммунист хилар кхета а даь.

Мича кхача гІертар палачаш? БІеха план яр из: е уголовникаша Рикельме вувргва, е коммунистически кулгалхо норкотикий бІехача базара юкъевахьа йиш хургья. Керттерча даькъе шоллагІдар дар лийрхІар. Массехк ди даьнача гІолла 16-ча раздевалкера Рикельме «новкъостий» США дІа а бига, американски полицега дІабелар. Геттара дика гуш да, фашисташ Рикельме цу группана юкъе ваха гІийрта хилар, цхьабакъда цар из де вІаштІехьдаьннадац.

ТІа-тІа къиза доалаш цхьаннена тІехьа шоллагІдар долаш ухар деноші. Лодкъамаш ийдеш, низаш деш... Юха а лодкъамаш ийдеш, юха а низаш деш.

Цкъаза кхы а вогІча оагІорахьа хувцалора уж деноші: деча низаша са лаке кхоачадаь болча велодраме лийца боахкараш кІалхарбовлара лохаш хинна никъ шоашта етташ шоаш боабарца лохар. Бокъонца оалалургдац сога, тха халкъа къонгаш шоашта еттаи мел байнаб, къиза ниваш тІалоаттадарах вахарера дІа мел бахаб. Цхьабакъда кІезиг-м бацар уж. Цхьабараш хьанитагІа чу хачех доалла тІеххар нача тессаш хьалъувхкалора. Вожаш стадионе эггара лакхагІча трибунаш тІара корта хьалха чукхувсалора.

Топаш етташ боабечуд дукхагІа Іаьткъар тхона шоаш хьал а увхкалуш нах бовр. Кхы а халагІа дар тхона Пиночета дуненах дог эккхийта веннача цхьаькхане дакъа бІаргадайнача эпсараша дийцараш:

— Укх жІале кІаьза уйла дика цІена. цахинначоа тара да гІулакх. Массехк пхо кхобаьб вайна укхо.

Ишта дувцар цу оакхараша еттарахи Іазапе лоаттаварахи дуненцара безам дІабаьнна веннача сага дакъа тІа а этта шоаш латтача хана...

(АПН).

Веспрема областе хьалъетт латт венгерски химически промышленностан йоккха объект. Из я Петеки азотни комбинат. Цо шарахь миллион тонн продукци йа производствени удобренеш завод. Керда ... прияти хьалъеха дакъа доаш ... служба специалистаца.

Укх шера дІадоладу болх ниитта бу хьажара токхамаш, хІанта 1975 шера шиї биззача дакъа лоацаре цаІ.

СУРТА ТІА: гІишло хьалъейна дакъа лоацареш цаІ. Сферически резервуар вІашагІкхийнатт укхаза.

МТИ — ТАСС сурт.

Африкера мадридски колони

Укх тІеххьарча шин беттa массапена бІаргагуш ехар Африкера португальски колониальни импери. Хьалха Лиссабона доалахьа хиннача моттигашкара халкъаш кортамукъалени паргІатони наькъа тІа даьннад. Цхьабакъда африкански лаьтта хІанэ а цІенденнэ мукъадаьйна даьннадац кхыча мехкий колонизаторий доала кІалхара. Таханарча денoшка кхаччалца Африка карта тІа йиса йолаш я Мадрида колониальни доал тІадола моттигаш. Из я Испански оалаш йола е Малхбузехьара Сахара.

266 эзар квадратни километр. Испане шиї лаьттах нийсса ах миссел хулаш дола африкански лаьтта мадридска Іаьдалгша доал деш да. Из территори Испане хьаяьккхай 1884 шера, цу хана хиннача йоккхийча державаша Африкански континента картах лачараш лелхийташ хиннача Берлински конференци оалаш йолчо даь соцамаш бахьан долаш. Дуккхача шерашка духхьал стратегически гІулакха пайда эцаш хиннад Мадридо уж лаьтташ. Испане доалахьэ хиннай цига цхьа эзари ах эзари километр хІана яц аьнна йола Атлантически океана йисте гІолла хьалъулла моттиг. Йоккхий державаш — Англи, Франци, Германи — шоайла чІоагІа зувш хиннай царех цхьанне тоъал заьлзача Испанегара уж лаьтташ дІа а даьха, цига шиї форда тІара базаш е вІоагІален пункташ яхкар кхераш.

Цу селларча шерашка Африкерча доалахьенаша кочевникий племенаш яьнна лийннача, гІум мара тІа хІама йоацача цу яьсса ядача аренаша — метрополешта цхьаккха пайда луш хиннабац. Цхьабакъда гІулакх овлангара денз хувцаделар 1965 шера, Мороккоцарча доазонна гаьна йоацаш уллача Бу-Краа яхача моттиге лаьттах йоахкаш фосфаташ кораяьча хана. Геологаша даьча тохкамаша хьахьеккхар, безача маьха йолча минеральни бедала лаьттах йоахка уж ханзаш дунен тІа эггара йоккхагІа хилар. Алхха хьагучаяьннача запасашка хьежача 1700 миллион тонн я уж. Чуйинна царех пайда эца болабелча денз Малхбузехьарча Сахаре чутоттаенннай дунен халкъашта юкъера капитал. ХІанз испански фирмайл совгІа фосфаташ йоахаш я йоккхий европейскии къилбаседаамериканскии концернаш. Массе оагІорахьара Мадрида новкъостал лу пар из колониальни моттиг кортамукъа ялийтара хьакъехьа плебисцит чакхьиккха аьнна ООН-а яь решени кхоачаш ца яйтара.

Мадридо цкъа санна дуккхаза а хьакхайкадаьд кастта референдум хургйолаш я яхаш. ХІаьта хІанзарчоа соахка вІашагІъеллар марионеточнийчун хьисапера парламент — племенашта керте латтарехи моттигерча хьал дарехи къаьстта хьахержа 102 викал юкъеваха «Джамаа» оалаш яр. Цу «суверенни органо» чакхъяьккха эггара хьалхара акт яр тешаме гІулакх дергхилар дувцаш мадридски Іаьдалашка даь кхайкарал.

Португальски колониальни импери йохаро юха а ирдир Малхбузехьарча Сахара хьакъехьара дош. Кхы тІа а чоалханегІа хул из цун территори лоаллаха ядача Марокко Мавританен дІаехаш хиларах. Дешаца хьаштдолаш йолча кхаь оагІон дипломатически переговорий аргІанара тур дІайолзеннай. Цу хана испански паччахьалкхенна керте латтачун декхараш кхоачащдеш хинна принц дон Хуан Карлос августе Мадриде вІашагІкхийтар къаьсттача мороккански делегацеца... Укх деношка испански Сахаре вахав тІема министр инарал Колома Гальегос, цига, инспекционни хьажар деш хургва из Мороккоцарчен Мавританецарчен доазонаш тІа латтача бІуга.

Цхьабакъда хІанз укх сахьата дипломатически къамаьлаш да дІа-юха деш, африкански лаьттан из дакъа хІанз а колоне хьал тІа да. ХІаьта а цаІ да кхетадеш: цун кхел нийсхонца къоастаюлургьяц цун халкъа ловр теркал ца деш хилча.

Н. ГАБИНСКИЙ.
(АПН).

ЛОРАДЕ БЕРИЙ ИРАЗ

ШоллагІча классера дешархой шоай урокаш йистеяьнначул тІехьагІа школа коа чучийна ловзаш бар. Гаьнна дІахозар цар хьекхаш дола цІогІарч, белар, хІаьта цу ловзарца дакъа йоацаш, юстаръяьнна латтар хоза сибат дола цхьа йиІиг. Из яр цу классера дешархо Л. Лейла. Цунна да мамогта гІайгІа яр цунга, хІаьта цун хих дизза долча Іаьржача бІаргашка латтар: «Сендухьа?..».

Фуд хиннар?

Цу дийнахьа школе дай-ноаной собрани е лаьрхІа хиларца дувзаденна дар деррига а. ХІаране ши-ший да е нана боагІаргба, аьлар. ХІаьта Лейлас шиї нана йоагІаргья аьлча, юхе латтача йиІигех цхьанне аьлар: «Хьа-м ва а вац папа!..». ЦІаьхха маьлхарйийрзар елла-енна, безаме хиннача йиІига юхь, цо цхьаккха хІама алан-зар лухьала, цун хІанз а низ бацар, уйла дІакхачацар шиї ала дезачун. цхьабакъда, цун вахарчухь эггара хьалхара бохам эттабар. хІаьта из бохам ше кхетабеча тайпара цо тІа а ийцар. Из берашцара хийрааьлар.

...Саг йоагІа моттиг, ловзар, вай боккхача безамца, сакъердаоца цига даха тохалу. Цу моттигах воашка лоагІа дакъа лаца. керда вІашагІкхийттараш даькъалбувіа. ХІаьта цу дийнахьа вайна вІалла а дагабохац, нагахьа санна цу дезала юкъе. мичча хана хинна а, цатоам хуле, бохам отте воаш цига лоацаргдолча даькъа боарам.

Иззамо моттиг эттача а вай пецдовларца баламаш хьалъоз: «Сенах ховргда царна юкъе фу эттад, шоай гІулакх ма дий цар из!». Бакъдар сенах ховргда хІаравар ше-ше юстарвала гІийртача. Цхьабакъда, вайна ца лой а из тІехьагІа ха дезаш хул, уж дай наней вІашагІкъаьстача цІагІа кхувш доагІаш хинна бер доккха хилча. ТІаккха вай лаха отт «бахьанаш», сенах даьлар-теш ер зе, мичахьа. малагІча хана дисал бер эшаш дола бІаргІунал лоацаш? Хаттараш дукха хул. ХІаьта цІагІара че телхача берий массазза а нийслу иззамо моттиг.

...Цхьа дезал бар сона бовзаш — дай нанеи, цар зІамига йиІиги. Сарахьа балхара чувеча дас боккхача безамца хьоастар шиї цаІ мара йоаца Роза (ишта цІи лургья вай цунна). хІаьта наьна дега йІовхал, цун кулгий морзал дилла а Розайна яр: школе, цІагІа, ара.

Дукха говргдолаш хиннадацар Розай ноазера вахар, царна юкъе фу ийккхар а ца ховш цхьан дийнахь вІашагІкъаьстар йиІига дай нанеи. Цхьа ди мара эшанзар шерашка мел Іоадаьр дохаде. Елхаш накъяьккхар Розас шиї нана. ХІаьта даь-нана из тее гІертар: «Сайца-м даьра лелаергья сай йиІиг, мел эшар а эцаш, хоза лелаергья». ЗІамига долча хана бера фу хов, шийна даа хІама а хилча, лелае хоза хІамилг а ийцача цун саІехалу.

Дукха ха ялале Розай дас саг йоалайир, хІаьта Роза даьнаьнаца яр, мелла дика хилча а даь-сесаго нанас ду товр даь моттиг мичай. Ди тІехьагІа кІезигагІа хьоастар дас шиї цаІ мара йоаца йиІиг.

Нана школе яй а, е Роза цІа йодача хана духьалъяьле а цунах бІаргтоха гІортар, цунна ахча, мерза хІама яхьар, цхьабакъда, шийна селлара дукха езача нанна бІарахьажа яхьацар йиІиг шиї даьх, нана йийлха а йийлхе дІайодар...

Дукха ха ялале Розай нана елар. хІаьта Роза хьалха санна даь-наьнаца яр. Дас хьалха йоалаяьр дІа а яхийта цхьаькха саг йоалайир, наькъа тІа улла кхера дІа-хьа кхоссаш мо мара хетацар цунна шийна кІорлаяьр дІа а йохийташ керда саг йоалаеш, хІаьта йиІиг цунна вІалла йиї а хацар.

Ха дІа ме йола йоккха хулаш йоагІача Розай. шийца дешабагІарий санна шиї тІадувха барзкъа, кхыдола хІама ца хилча дог эшар; хІаьта дагардар дІахайта саг вацар.

Хьалха санна безам бяцар цун шиї даь-наьнаца а «Нане а аланзар мама дІа ма яхийта, е из соца а яизар», аьле касткаста дагадохар Розайна. Хьалха кІаьда, безаме, елаенна хинна йиІиг. хІанз гІожа. эгІазне яр. Оамал хувцалуш-латтар.

Цунна дагаухар ше ваьнах къоастаяр, из дІаяха ди, хІанз а из шийна тІехьа а хьежаш, бІаргех йовлакх а хьекхаш латташ санна хетар. Йоккха ме хул сакхетам лакхлора. хІаьта цунга хьежжа лакхлора цун шиї даьцара, гонахьарчарцара эгІазло а цабезам а. ХІаьта из деррига а дІакхоачашдир даьсесаго цхьан дийнахьа аьннача дешо: «Даьра яха мукъа-м я хьо хІана!».

ІуйрийнадІеша яха Роза сарахьа чуяязар. Шийга хьахаьттача нахах тоам ца хеташ йоккхача саго: «Наьна воша волча я из», — оалар, ІІаьта ховчар из, мича яхай а ца ховш, дІаяхай йоахар. Ишта хьадар цу дезала нах а хьогаш хинна ираэе вахар.

ЗІамига волча хана денз дог деха вола саг воккха хилча а дукха хувцалац, цунна вІалла хІама хетац ше кхыча сага зе, водар, халахетар деш хилча. «Сона укхо а ма даьдарий халахетар — аз а укхан дог лохадергда», — яхаш уйла ю цу тайпарча наха.

Геттара зІамига ше а, зІамига кхо бер а долаш йитар К. Тамара. Халла кхедаь, ураоттадир цо бераш, хІаьта цун мар шийна саг а йоалаяь вахаш вар. Цхьаннена а моттацар Тамарас сага халахетар дергда, хІана аьлча из ше а хала бераш кхедаь йоланлаь. ХІаьта а дукха ха яц нийс бера тІера да а ийца вз дІаяха. цо бІаргцІацІкъам а тоханзар ше бой даь лутача берех къахийтта. Сох а мича хийтар къа, тІаккха сона хІана хет?, яха харцкхетам бар цунга из дайтар.

Цхьадола дай нанеи геттара атта къаст шоай берех, тенкаш мо дут уж, кулг а тессе, хІаьта зІамига бер из хургвола саг ва. сенна бехке да из вай вІаштІехьа ца доалача вахара. Масала, пхи ялх шу хьалха дар из. ШоайлачІоагІа беза а безаш вІашагІкхийтта бар Яндарера С.-и А.-и. Цхьа-ши шу даьккхар хоза нах мо бахаш. тІаккха А. каст-каста мейна чуаха ваьлар. Из цувоагІача хана кхерабеле, цхьан миІинге дІагуллора цІагІара зІамига берашн сесаги. Дукха ха ялале из геттара хІеччи а ваьна зоа бийсаш а йоахаш, мичав ца ховш лелар. ХІаьта сесаг а хиннаяцар кхы цул совгІа бераштa сагота хургйолаш: «Шоай даьна ца безаш хилча сона сенна беза ераш», — аьнна шиї наьнаца я из, бераш маьрнаьнагз дІа а денна. ХІаьта цар дйь бер е даь а е наьна хьехам а боацаш къаеннача йоккхача сагаца да. Цар цІаккха а хургдап нана а да а цхьана долаш долча берий дар санна ираз. царна хозаргдац дас оалаш дола хоза дош, хьехам, дилла а наьнах хьегаш лела безаргба цар.

Къахетаций-хьогІ цу тайппара цу даьшта-ноаношта шоаш вахара никъ ца бовзийташ дІахийцача шоай берех? Мичча хана ена а йоагІарг ма йий уж боккхий хилча царгара гІоновкъостал эшаш ха. ХІаьта цу тайпара, цхьан хана шоаш «дІакхайсача» нахагара гІо миштa дехаргда цар, царна духьал миштa гІоргба уж? Ужжаморгаш а нийслу...

Хьалха мел доаладаьча масалю хьахьокх мел доккха эйп доалл бераштa дай нанеи вІашагІкъастарах. Школе цар дешара толамаш дохлу, арахьа уж хилча эггара хьалха харцахьа дар цар ду (цІагІа хІама ала саг хІаьта а мичав!). ХІаьта уж боккхий хилча фу хул? Тхьовра бера хана шоашта хинна цатоамаш дагаух царна, цу моча дог ийшача берех хьахиннача наха цІаккха а ховргдац сага дикал-вол кхетае, дика дар, е во дар го, цар, дукхагІйолча хана цхьатарра хьатІаэцаргда деррига а.

Цудухьа, воай берех бизза, дог дика долаш а, хьакъалкхетам болаш а нах хилийтара, ма хулла къахьега деза вай. ЦІаккха цар дог ца дохадеш, царна дилла а воай дега йІовхал телаш, цар хургйолча кховнен духьа лораде деза вай берий ираз.

Ф. ХАМХОЕВА,
хьехархо.

КАГИРХОШТА — БОЛХЛОЙ ГОВЗАЛ

Мехка общеобразовательни школаш, профессионально-технически училищаш, юкъерча дешара заведенеш чакхъяьхараш болхлой кадрай хьаст а хинна дІаэттаб. Укх пятилетка тІеххьарча шерашка уж 80 процент хургба.

Из керте лувцаш предприятей, совхозий, гІишлоний, ишта кхыйолча а организацей кулгалхоша балха баьхкача къонача болхлошта къахьегара, салаІара, балха боллаше а дешара, уж балхара дІа ца балийтара дика хьалаш Іалашдара лаьрхха мероприятеш белгальяй Назрановски райисполкомо. Бехктоккхаме гІулакх тІалатт цу хьакъехьа уполномочени йолча Л. Ярошенкойна.

Цо къоначарна довзийт района халкъа боахамо дІадехараш, предприятешкара къахьегама, дешара хьалац. Района хІара предприяте уж тІаэцара кийчлуши хьежаши хул. Ишта масала, Г. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент» заводеи Назрановски трикотажни фабрикеи кагирхоша хержа говзал сихагІеи кІоаргагІеи караерзаяра мел эшар ду. Укхаза къоначарна гІо ду лакха говзал йолаш болча кадрови болхлоша.

Бакъда, кагирхой балха бахийтара гІулакх района массанахьа а ишта а дика латтац. Уполномочени йолча каст-каста баьхке нийслу кхы де хІама доацаш бола кагирхой. Институте, е техникуме чакхбаьннабац уж, цудухьа хІанз «моллагІа» а «миччахьа» а болх бе кийча а ба. Цар дукхагІча даькъе тІадоагІача шера вузашка экзаменаш йолалу ха хьатІакхачалца мара болх бац.

Цу «миччахьа» яхачо тешал ду районе дешаш болча кагирхоща профессиональни ориентаце болх ледара лелабеш хилар. Укхаза школаш яьха дукхагІбола кагирхой «мала хургва» яха дош къоастадаь хилац, царна ишта ховш хилац малагІа говзал караерзаергья, вахаре малагІча наькъа тІа бахача бакъахьа да.

Райисполкома даннеех Назрановски № 14-я № 27-и йола профтехучилищаш («Электроинструмент» заводан трикотажни фабрикан болхлой кийчбеш я уж) чакхъяьхарех 30 процент болх ца беш цІагІа багІа. Хаттар отт, хІана?

Дуккха ха хьалха трикотажни фабрике № 27 йола училища чакхъяьккхараша цига болх бе ца тигар кхетадеш дар — кІезига дар алапи, хІаьта укх шера из тІатехадоллаше а фабрике болх бе багІац кагирхой. Фуд-теш бахьан? Из да училище боагІараш ца ховш нийсбенна нах хилар е хержача говзалах дехке балар.

Цу тайпара моттиг нийслургйоацаш теркам тІабахийта беза педколлективаша, шефски предприятеи, боахамий кулгалхоша, районни комсомольски организаце, хІанзалца цу хьакъехьа, хІама даь деце а. Цул совгІа, зІамига саг е йоІ направлени а ийца предприяте дІакхаьчача уж балха дІа ца эцаш йола моттигаш а нийслу. Ишта из нийсделар «Сельхозтехника» районерча отделене, хьуй боахаме, автотранспортни предприяте. Цу боахамашка фуннагІа ду кагирхой балха дІа ца эцаш, кара говзал яц яхаш.

Из гІулакх ла йиш йолаш дац. Цхьанне а дицде йиш яц района халкъа боахама балха низ — кагирхой хилар. Уж ба вай къаьнача болхлошта когаметта дІаовтта безараши вай кхоанен.

Кагирхошта нийса профориентаци ялар, уж балха дІаэцара йоакхо яр, царна къахьегама кхетам телача балха цхьа дакъа да. Опыто къаьгга хьахьокх ше дог раьза а долаш професси хержача зІамигача саго балха тІа доаха къахьегама толамаш дикка лакхагІеи брак дуккха кІезигагІа еши хилар, рационализаторски балха юкъе хьинаре дакъа лоацаш хилар.

Районерча школай, профтехучилищай, предприятей, совхозий кулгалхоша, комсомольски организацеша из гІулакх дика а ца долийташ кагирхой къахьегамцара безам совбаккхара, цунна уж юкъеозара болх дика чІоагІбе беза.

С. АЛИХАНОВ.

ФУТБОЛ

«ТЕРЕК» — «СПАРТАК» (Йошкар-Ола) — 5:1

Селхан, С. Орджоникидзе цІерагІча стадионе «А» класса II-ча группа IV-ча зоне СССР-е футболах хьалхе яккхара йолча яхьай аргІанарча туре «Терек» вІашагІкхийттар Йошкар-Оларча «Спартакаца».

Укх шерарча чемпионате, къаьстта цун шоллагІча ахдаькъе болельщикий дегаш гІоздоахаш ловз «Терека» футболисташ. Ишта дика лайзар уж селхан. Хьалхарча тайме вай футболисташа хадданза яьча атакех шиъ хьаьший наІарашка бургацаш чутохаш чакхъяьлар. 25-ча минуте А. Синьков чІоагІа хозен говзеп «Спартака» виъ защитник Іехa а веш наІарашкахьа айяь теха бургац С. Манашировгара хьаьший защитниках а кхеташ цар наІарашка чакхъяьхх. ШоллагІа бургац кертапа чутехар вай защитника А. Морозова.

ХІаьта шоллагІча тайме а из чакхъяьллалца хІана хиланзаф аьнна ловзара совле «Терекага» хилар. 48-ча минуте А. Михеева, 56-ча, 68-ча минуташка В. Якушкина кхы а кхоъ бургац чутох «Спартака» наІарашка. ЯлхлагІа бургац чутехар а грозненцаш бар. Цхьабакъда А. Морозова из... шиї наІарашка чутехар.

Иштта счет 5:1 а йолаш чакхъяьлар из хьежараштa тоам баь сакъердаме матч. 27-ча сентябре шиї стадионе Ижевскерча «Зенитаца» вІашагІкхетаргья «Терек».

С. ШОВХАЛОВ.

Укх деношка «Комсомольская правда» газета приз яккхара доккха спортивни цІей хилар «Динамо» стадионе. ГТО комплекса кхоалагІча тІеххьарча этапе дакъа лоацаш хилар 300 совгІа спортсмен.

Доакъашхошка моаршал а хоатташ спортивни парад хьайиллар республикански спорткомитета председатела заместитела С. А. Саркисовеи ВЛКСМ обкома секретара А. Митрофановеи.

Яхьаш дІайолаелар 60 метр адарца. Массане а кхоачашйир ГТО комплекса норма. Гаьнна бургац кхоссара котбаьлар Шелковской района школа дешархо О. Филимоненкои Гудермессера С. Даниловаи. Цар 35 метр гаьна кхессар бургац. Кагийча наха юкъе котваьлар бургац 51 метр гаьна кхесса Малгобекера С. Хубецов.

Къонача спортсменашта нийсса иштта дика толамаш гойтар республика чемпионашеи рекордсменашеи — А. Казанцева, В. Надейкина, В. Фитисова, В. Гачкана.

60 метр вадара котваьлар дІаяхача хана дика вовзаш хинна спринтер Ю. Касаев, цун ха — 7,6 сек. 800 метр удача чемпион хилар И. Еремеев. Многоборье а котало цо яьккхар.

Ира хилар командни зачета къовсамаш. Итогаш яьчул тІехьагІа белгалбаьлар ГТО комплекса многоборье чемпионаш уж хилар Гудермесски, Сунженски, Грозненски районий командаш, хІаьта города районашта юкъе хьалхара моттиг яьккхар Ленински района спортсменаша, шоллагІеи кхоалагІеи — Заводскойи Октябрьски районий командаша.

Котъяьннача командашта кара кара тела призаш елар, хІаьта чемпионаштеи дикагІболча спортсменаштеи «Комсомольская правда» газета дипломаш, медалаш, значокаш елар.

29 октябре — комсомол хьахиннача дийнахьа — города Соче дІайолалургья ГТО комплекса многоборьех йола Ерригсоюзни яхьаш, цига дакъа лоацаш хургья Нохч-ГІалгІайчен команда а.

А. МОИСЕЕВ,
яхьий керттера судахо.

СУРТА ТІА: 100 метр бовдара финиш.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

Редактора заместитель М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

24 сентябрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Іуйранара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. Берашта дола фильм. «Сийна оалхазар тІехьара мух хилба хьона» яха художественни фильм. 9.45 — Босбола телевидени. Концерт. 11.15 — Вай долча хьоашалгІа ба Болгарски йоазонхой. 15.00 — Передачай программа. 15.05 — Телевидене Къилбаседа-ХІирий студе «вступление», «плавка», «фарп» яхача документальни фильмай программа. 15.10 — Босбола телевидени. Концерт. 16.30 — Писателица Прилежаевца вІашагІкхетар. 17.00 — Бераштa йола кинопрограмма. 17.50 — Нохч-гІалгІайчу гІолла. Информационни программа (эрсий, гІалгІай меттала). 18.05 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гІалгІай меттала). 18.20 — Хьажкlаш лелаерий керттера йовкхо. Шалински районе клаташ чуаца болх дІабахара хьакъехьа (нохчий меттала). 18.30 — «Котало». Передача дІахьу Советски Союза Шоаза Турпала Эскова инарала Батовс. 19.00 — Босбола телевидени. Хоккейх дунен халкъашта юкъе вІашагІкхетар Канада — Советски Союз. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. «ДоттагІий юхь - сибат». Передача дІахьу йоазонхочо Алексина. 22.15 — Босбола телевидени. Комсомольски иллей Московски областной фестиваля лауреатий концерт. 23.35 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

17.00 — Босбола телевидени. «Догам». 17.30 — Босбола телевидени. «Костер». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. ХІава сурта гІа малх ба. 18.30 — Документальни фильм. 18.40 — Вай советски нах да. «Пригородний» совхоз. 19.05 — Киножурнал. 19.16 — Концерт. 19.45 — Къилбаседа-ХІирий киноискусство. «Балха деношка кердача цІагІа баха чубахар» яха художественни фильм.

25 сентябрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Іуйранара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. «Костер». 10.00 — Босбола телевидени. Искусствени ша биллача трамплина гІара лыжашца кхувсалуш йола телевизионни яхь. 10.30 — Босбола телевидени. Комсомольски иллей Московски области фестиваля лауреатий концерт. 15.00 — Передачай программа. 15.05 — Документальни фильмай программа. 16.50 — Пушкин. «19-ча октябре». Литературах йола передача. 17.00 — Пономаренкой керда иллеш. Краснодарера передача. 17.30 — «Іилма—тахан». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Самукъане котаaш. 18.30 — Телевидене Къилбаседа - ХІирий студе программа. Къилбаседа - ХІирий АССР вІашагІъелла 50 шу дизарга. 19.00 — Документальни фильм. 19.10 — Нохч-гІалгІайчу гІолла. Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 19.25 — Киножурнал. 19.35 — Ялат чуэцача хана дневник. Юртбахама обозрени. 19.45 — Босбола телевидени. «Фу де воал хьо папа» яхача телевизионни художественни фильма премьера, І-гІа серн. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. «Шоана хетар» яха передача дІахьу Доброхотова. 22.30 — Спортивни программа. Йистеяьлча кердадараш, передачай программа.

II ПРОГРАММА

15.40 — Вай ханара саг. Изобразительни искусство. Музеера передача. 17.15 — Мухамеджанов. Нурадилова цІерагІа долча театра «Захал» яха спектакль (нохчий меттала). 19.00 — Телевидене Волгоградски студе передача. 19.45 — Шоана бераш. 19.55 — Хоамаш, реклама.

РАДИО

24 сентябрь

6.30 — Юртара Іуйре (эрсий меттала). 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.15 — Передачай программа. 8.15 — Хоамаш — горсете гІолла. 8.25 — Социалистически яхьа хьалха латтараштa дола концерт (гІалгІай меттала). 16.00 — «Коллективизаци шерашкара классови къовсам» яха исторически Іилмай кандидата Попова беседа (гІалгІай меттала). 16.05 — «ГІоаваьнна машинаш хьалъера» яха радиоочерк. Машинаш хьечуи Дента (нохчий меттала). 16.30 — ВЛКСМ Нохч - ГІалгІай обкома секретара Митрофанова выступлени (эрсий меттала). 16.45 — Юрта ду шефски новкъостал (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала).

25 сентябрь

7.20 — Республикански газетий обзор. 8.15 — Передачай программа. 8.15 — Хоамаш — горсете гІолла. 8.25 — «Кортa бохабу маларaш мелареwца къовсам лоаттабелга вах хІаране гІулакх да» яха профессора Орловске беседа (эрсий меттала). 9.40 — Бексултанов. «Лоамех йола дувцар» яха симфонически поэма. 16.00 — «Обществон законнаш» яха радиожурнал (эрсий меттала). 16.20 — Идеологически кадрашта хадданза теркам тІалоаттабе. КПСС Ножай-Юртовски райкома секретара Керимова выступлени (нохчий меттала). 16.30 — Юртара вахар. ХьажкІий кхашка гІолла яь радиорейд (нохчий меттала). 16.45 — «Яхье яьнна коллективаш йолча», яха корреспонденци (гІалгІай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала). 19.30 — «ХІанзарча ханаа къона саг» яха радиовыпуск (гІалгІай меттала). 20.00 — Юртбоахама болхлошта дола концерт (нохчий меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гІоллен Грозней кІезиг - дукха морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш. малхбоалехьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура республике гІолла 20—25, Грозне 22—24 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу. Кхоанен ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, лоадама йоачан а йоацаш, бебеча оагІорахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсашка 5—10, деношка 20—25 градус йІовхал йолаш хила а тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бекктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделен — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделен бухгалтерен — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет арадувл шинарен, еран, шоаттен деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84. Заказ № 9153.